

1946-47

Tysklandsbrigaden 471

Redigert av: Vidar Midtun

Utsnitt fra «De Norske styrker i Tyskland.»

10.07.2024

Brigade 471

Redusert oppsetning

På bakgrunn av forhandlingsresultatet fra London i juni 1946, utarbeidet Forsvarsdepartementet St meld nr 31 for 1945-1946 om den norske deltakelsen i okkupasjonen av Tyskland, og forela denne for Stortinget 6 september 1946. Foruten en Tysklandskommando på 200 hoder, gikk forslaget ut på at brigaden skulle ha den styrke man innledningsvis hadde kommet frem til under de militære drøftelser i London, nemlig 4400 mann. Økningen i bemanningen i forhold til de ca 4000 som departementet opprinnelig hadde antydnet (St prp 34 av 8 mars), var begrunnet med at det ellers - etter de militære myndigheters mening - var nødvendig å fjerne hele enheter i organisasjonen. Å sende avdelinger til Tyskland med redusert bemanning ville nemlig være uheldig. Dessuten var det ønskelig at «kontingenten fikk en slik sammensetning at hensynet til øvelse og sam øvelse blir best mulig tilgodesett». Det var viktig å kunne øve med alle ledd som skulle inngå i de fremtidige hæroppsetninger her hjemme.

Både oberst Hauge og sjefen for Hæren, generaløytnant Olaf Helset, mente at det var det endelige resultatet man var kommet til i London 4600 mann - som måtte legges til grunn. Oberst Hauge hevdet at tallet på ca 4000 mann som opprinnelig ble presentert for Stortinget i St prp nr 34, ikke var gjort på basis av foretatte beregninger over hva en selvstendig brigadegruppe ville trenge av personell. Størrelsen på det norske bidraget var jo først blitt klarlagt i detalj under drøftelsene i London. Hadde man opprinnelig «antydnet ca 5000 mann i stedet for 4000, er det vel stor grunn til å tro at Stortinget ikke hadde hatt noe å innvende herimot», mente han. Om brigadens størrelse og innsetting i Tyskland, fremholdt han videre:

«Det må være på det rene at brigaden inngår som en enhet i en britisk divisjon i den britiske sone, og at den er underlagt denne i operativ henseende.

Hvis man fullt ut tar dette forhold i betraktning, vil man lettere forstå betydningen av at de norske oppsetninger er mest mulig lik de britiske oppsetninger.

Spesielt gjør dette seg gjeldende i forsyningstjenesten, idet denne vil finne sted på de britiske forsyningslinjer. Det er da nødvendig at de norske forsyningsenheter er sammensatt på samme måte som de britiske og av samme størrelse som disse.

Hvis en ikke får en slik oppsetning, vil oppdraget fortone seg på samme måte som om en murer fikk i oppdrag å bygge et hus, men ikke fikk det antall mursten han trengte. Resultatet vil mer eller mindre bli luftkasteller.»

Sjefen for Hæren, generalløytnant Olaf Helset i august 1946-30 juni 1948

I nødsfall kunne han tenke seg en reduksjon av militærpolitikompaniet, men Helset var av hensyn til britenes Ønske om et sterkt MP-innslag, ikke enig. I et notat til statsråd Hauge av 14 november 1946, uttalte Helset at forskjellen på det militære forslag (som var på 4553 mann) og departementets, ingen betydning hadde for beredskapet her hjemme. Da FD også ville ha vurdert et alternativ b) hvor den Øvre ramme for den samlede Tysklandskontingent var 4200 mann (Tysklandskommandoen 214 og brigaden 3986), fremholdt oberst Hauge at brigaden da ville miste karakteren av en operasjonsdyktig enhet. 18 november skrev han bl a følgende til Helset:

«Det er et temmelig stort ansvar som er pålagt brigadesjefen og hans stab under utførelsen av Brigadens oppdrag som okkupasjonsavdeling i Tyskland. Dette ansvar er så meget større som det er første gang norske tropper tar del i slik tjeneste og at man derfor ikke har noen erfaringer å bygge på. Ansaret føles desto sterkere ved all den diskusjon som foregår i pressen og alle de forventninger og betenkeligheter som her er kommet til uttrykk. Hvis en reduksjon som foreslått under Alt b) virkelig skal gjennomføres, er Brigaden redd for at den ikke vil kunne løse sitt oppdrag på en slik måte at dette står i et noenlunde rimelig forhold til de forventninger som det norske folk har gitt uttrykk for.»

Det var ikke så underlig at brigadesjefen følte ansvaret hvile tungt på sine skuldre, og reagerte. For første gang i moderne tid skulle det selvstendige Norge sende en - etter norske forhold - betydelig militær styrke på oppdrag i utlandet. Riktignok var det i fredstid, men forholdene i Tyskland var ennå vanskelige og uklare. Det var viktig både for opinionen hjemme, anseelsen hos våre allierte og - ikke minst respekten hos tyskerne - at oppdraget ble løst på en faglig tilfredsstillende måte. Nå følte oberst Hauge at myndighetene ikke ville gi ham de midlene han trengte for å klare dette.

Selv om det ikke ble noe mer av alternativ b), skulle sluttresultatet etter behandlingen i Stortinget likevel bli dårligere enn det FD foreslo, og som man allerede i utgangspunktet

var misfornøyd med på militær side. Departementets forslag omfattet:

- Brigadekommando med sambandstropp og vakttropp
- 3 infanteribataljoner (3 geværkompanier i hver bataljon mot 4 i den britiske oppsetning)
- Pansret oppklaringseskadron (2 oppklaringstropper mot 3 i den britiske oppsetning)
- Feltartilleriregiment (2 bataljoner (batterier) a 8 skyts mot 3 bataljoner i den britiske oppsetning)
- Panservernbatteri
- Ingeniørkompani (3 selvstendige ingeniørtropper og en parktropp)
- Transport- og forsyningskompani
- Sanitetskompani (minus en sykebæreretropp) - Lett feltsykehus
- Felthygienisk enhet
- Mobilt feltdepot
- Brigadeverksted
- 4 små, førstelinjes verksteder (LAD = «*Light Aid Detachment*»)
- Militærpolitikompani

Benevnelsen på denne første brigaden skulle være Brigade 471. De to første tallene markerte det året brigaden kom til Tyskland, og det siste hvilken kontingent det dreide seg om i vedkommende år.

Ytterligere kutt i Stortinget

Det hadde lenge vært maktpåliggende å få avgjørelse på flere uløste spørsmål vedrørende deltakelsen i Tyskland, ikke minst sammensetningen og størrelsen på brigaden.

Militærkomitéen tok seg imidlertid god tid på behandlingen av departementets forslag. Først 11 desember 1946, bare 4 uker før den første puljen skulle reise til Tyskland, kunne Stortinget behandle saken. Under debatten denne dagen gikk Sven Nielsen (H) sterkt imot den økning av styrkene fra ca 4000 til 4400 mann som departementet foreslo. Han var nemlig ikke bare imot kvinner i Forsvaret, men - som general Ruge og Hærens øverste ledelse hadde vært - av beredskaps- og utdanningsmessige årsaker også imot å sende styrker til Tyskland. Militært sett mente han for øvrig at det ikke var vanskelig å organisere styrken som skulle til Tyskland innenfor rammen på 4000 mann. «*De militære sjefer som påstår noe annet, gir seg selv uformuenloetsattest*», uttalte han under debatten. (Forh i ST 279/46, s 2238-43). Statsråd Hauge var uenig. Han mente at det innebar betydelige fordeler å øve og samøve avdelingene innen rammen av en operativ enhet, særlig når denne var lik den som var sluttmålet for 3-årsplanen.

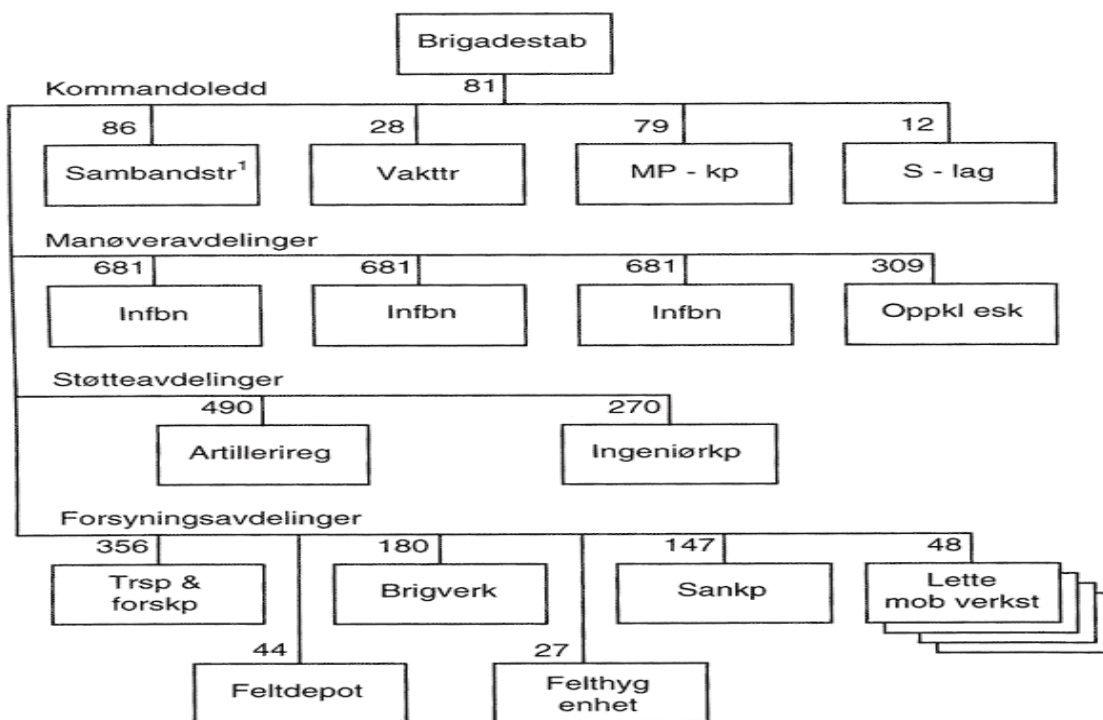
Resultatet av forhandlingene ble et kompromiss. Brigadens størrelse måtte ikke overstige 4200 mann, og TKs bemanning skulle begrenses til 200 personer.

Rekruttstyrken som var innkalt til i september 1946, var bl a beregnet å skulle dekke behovet etter sluttresultatet i London, nemlig 4600 mann. Totalt disponerte man således hele 5500 mann etter at innrykket var fullført. For å komme ned på Stortingets vedtatte styrketall for Tysklandskontingenten, måtte denne reduseres med hele 430 mann. Midt i desember bestemte HOK derfor at panservernbatteriet, det lette feltsykehuset, samt 5% av mannskapene ved de øvrige avdelinger skulle være igjen i Norge. Utdanningen for panservernbatteriets vedkommende skulle fullføres i Fredrikstad, for det lette feltsykehuset på Lahaugmoen.

Det var således mer i navnet enn i gavnet at de norske Tysklandsbrigadene i tur og orden figurerte som «*Independant Brigade Groups*». De manglet hele tiden enkelte ledd i forhold til normaloppsetningen, og føring og samtrening av brigadene under tjenesten i Tyskland ble av denne grunn aldri helt fullverdig. Riktignok var - ifølge departementet - ikke oppsetningen å betrakte som endelig. Omorganisering ville kunne foretas etter hvert som erfaringer ble vunnet. Endringer ble også foretatt, men disse skjedde hele tiden innenfor den styrkerammen Stortinget fastsatte 11 desember 1946. Selv etter at den sikkerhetspolitiske situasjonen forandret seg så drastisk at man på politisk hold - til tross for betydelig irritasjon hos britene - fant det tilrådelig å omgruppere den norske kontingenten til et antatt mindre utsatt område, og heller ikke senere under den «kalde krigen» da primæroppdraget i Tyskland ble endret fra okkupasjonsoppgaver til forsvar i Schleswig-Holstein, er det registrert noe seriøst forsøk på å få til en mer fullverdig og avbalansert organisasjon. Den endelige oppsetning av den første brigaden fremgår av følgende organisasjonstablå.

Brig 471s organisasjon 1947

Tilsammen 4200 mann

Rekruttskolene

Mannskapene til den første Tysklandskontingenten var utskrevet fra hele landet, og besto i hovedsaken av 1946 A-årsklassen (født 1925). Tjenestetiden skulle være 12 måneder - 6 i Norge og 6 i Tyskland. Rekruttskolene ble gjennomført på kjente, sentrale øvingsplasser. For Infanteriets vedkommende var det hensikten å alternere mellom våpenets tjenestesteder fra brigade til brigade. For den første kontingenten ble følgende garnisoner nyttet:

a. *Infanteriet*

- Heistadmoen for rekrutter fra Østlandet
- Ulven for rekrutter fra Sør- og Vestlandet
- Steinkjersannan for rekrutter fra Trøndelag og Nord-Norge

b. *Hærens lette tropper*

Trandum for oppklaringseskadronen

c. *Hærens artilleri*

Fredrikstad for felt- og panservernartilleriet

d. *Ingeniørvåpnet*

Hvalsmoen for ingeniørkompaniet

e. *Hærens samband*

Jørstadmoen for sambandsavdelingene

f. *Forsyningstroppene*

- Helgelandsmoen for verkstedsavdelingene
- Sør-Gardermoen for transport- og forsyningskompaniet
- Jessheim for intendantuoppsetningene

g. *Hærens sanitet*

Lahaugmoen for sanitetsenhetene

h. *Militærpolitiet*

Ormsundleiren. (Ved H M Kongens gardes forsyning).

Bataljonsoppstilling på Heistadmoen høsten 1946-Bn 1/Brig471. Foto: E Dahle

For å få et bilde av hvordan forholdene og utdanningen artet seg i avdelingene, gjengis nedenfor noen inntrykk fra Bn 2/Brig 471 slik daværende stabssersjant, senere kommandør I og kystartilleriinspektør, Tor Georg Monsen, beskriver det:

«Bn 2/Brig 471 (Bataljonen Løvlie) besto av personell fra Agder, Rogaland, Hordaland og Fjordane infanteriregimenter. Sjef var oberstløytnant Reidar Løvlie med major Magne Stangeland som nestkommanderende.

Bataljonen omfattet bataljonsstab, stabskompani, 3 gevær-kompanier og støttekompani, til sammen i underkant av 700 (ved hjemreisen 681) befal og menige.

Bataljonsstaben omfattet kontor/skriverlag, skarpskytterlag og etterretningslag. I tillegg kom velferds- og undervisningspersonell, samt bataljonsprest. Personellet kom fra samtlige 4 regimenter.

Stabskompaniet omfattet kompanistab, sambandstropp, sanitetstropp og trentropp. Sjef kaptein A. Østerb. Personellet i dette kompaniet kom fra samtlige 4 regimenter.

Geværkompaniene omfattet kompanistab med 4 befal og 6 menige, 3 geværtropper hver på 2 befal og 35 korporaler og menige organisert i troppsstab og 3 geværlag.

Kompani A. Sjef, kaptein L. Aarseth. Personellet i dette kompaniet kom fra Agder infanteriregiment nr 7.

Kompani B. Sjef kaptein L. Øyri. Personellet i dette kompaniet kom fra Rogaland infanteriregiment nr 8.

Kompani C. Sjef.- kaptein H. Risnes. Personellet i dette kompaniet kom fra Hordaland og Fjordane infanteriregimenter nr 9 og 10,

Støttekompaniet omfattet kompanistab, beltevogn/mitraljøsetropp, panserverntropp, bombekastertropp og stormpionertropp. Sjef kaptein T. Grotte. Personellet i dette kompaniet kom fra samtlige 4 regimenter.

Hordaland infanteriregiment nr 9 var oppsettende regiment for denne bataljonen.

Utdanningen i Norge ble derfor gjennomført på Ulven ekserserplass i Os kommune ca 30 km sør for Bergen. Leiren var benyttet som fangeleir under krigen. Oppryddingen etter tyskerne var bare måtelig gjennomført før innrykk til rekruttskole i begynnelsen av september 1946. Forholdene var derfor kummerlige også etter datidens standard.

Mannskapene var forlagt på 16 manns rom i typiske førkrigsbrakker med døren rett inn i forlegningsrommet. Utenfor var det en langsgående plattform med sittebenker på hver side av dørene, med trapp opp til hvert forlegningsrom, og i hver ende av brakken var det felles vaskerom. Bading skjedde i felles bad etter en turnusordning mellom kompaniene. Latriner (utedo) lå et stykke unna forlegningsbrakkene. Varmt vann eksisterte ikke.

For befalet var det like kummerlig. Enerom fikk bare offiserer ned til og med nestkommanderende i kompaniene. Ellers måtte 2-3 av det øvrige befalet dele rom. Det var felles vaskerom med kaldt vann. Noen av befalet måtte hente vaskevann fra vannposter utenfor brakkene.

Innrykket til rekruttskolen skjedde 1 september 1946 på de respektive regiments ekserserplasser. For eksempel møtte Agderkontingenten på Gimlemoen og Rogalandskontingenten på Madlamoen (nå KNM HARALD HÅRFAGRE). Her ble det foretatt kontroll av legekjennelsen fra sesjon med en foreløbig utskillelse av åpenbart udyktige mannskaper. Kontingentene fra Agder og Rogaland seilte med to hollandske lektere fra Stavanger i kveldingen 1 september.

MP-soldater/Brig 471 klare for avmarsj fra Ormsund leiren. Foto: O Brinker

Alle ble stuert under dekk med åpne luker. Det var en kald natt - kanskje spesielt for de sivilt kledde mannskapene - før landsetting ved Hagavik kyst ho spita/om morgenen 2 september. Transporten foregikk derfra med 3-tonns militære kjøretøyer til Ulven ekserserplass for frokost, innkvartering, oppkledning og væpning.

Rekruttskolen ble gjennomført til utgangen av desember 1946 med ekstremt meget nedbør til frosten kom omkring juletider. Alle hadde utlevert to battledresser og måtte svært ofte skifte uniform ved innrykk til lunsj og håpe at den våte uniformen ble tørr til middag. Treningen var skarp og preget av lærdommene fra siste krig. Før avreisen til Tyskland hadde alle tre geværkompaniene gjennomført angrep med skarp ammunisjon i kompani-forband med støtte av bataljonens egne støttevåpen. Dessuten hadde bataljonen gjennomført en avsluttende manøver i bataljonsforband over 2 døgn.

De fleste av befalet hadde enten erfaring fra kampene i Norge 1940, fra utefronten eller hjemmestyrkene. En del hadde fersk trening ved skoler og kurs, og hadde fått sin lærdom av krigserfarne offiserer i løpet av 1945-46. Fire av kompanisjefene kom fra styrkene i England. Noen av befalet hadde deltatt under landgangen og kampene på Walcheren. Det var derfor stort sett krigserfarent befalet i denne bataljonen.

Om mannskapene heter det i bataljonens ekserserrapport:

«Korporaler og menige viste hele tiden en innstilling til militærlivet som er vesens forskjellig fra den som huskes før krigen. De forstod hvorfor og søkte så godt de kunne å få mest

mulig med seg. Helt fra første dag viste den alt overveiende del en interesse og iver i tjenesten som gjorde arbeidet lett for befalet.»

II/471

16/9-46.

Ovelsene idag.

Bataljonens øvelsesle er vil forsøke hver dag & sende ut jevnlig råd og vink angående dagens øvelser. De vil bli trykt opp i tilstrekkelig antall til fordeling til alt befall ved tropp. For idag skal merkes:

1. Instruktørens plass. Sersjantene synes helt å ha glemt det de har lært om plassen under instruksjonen. De k l i n e r sig helt opp i troppen. Plassen er i toppen av det likesidede triangel hvor lagets front er den ene side!!!!

2. På stedet-hvil! Hørt på plassen idag: På stedet-hvil! Spredning! Oppstilling! N B. Vi har et nytt på stedet hvil. Skal man komme dit hvor vi kom med det tidligere, må det kommanderes hvil. Husk også dette når det instrueres: Kommander ikke På stedet hvil, og la troppen stå mens det varer og går for da tapes snart respekten for stillingen.

3. Ferdigstilling med gevær. I denne stilling skal det være fullt grep om kolbehalsen. Enkelte viste stillingen idag med pekefingeren langs avtrekkerbøylen. Det er feil.

4. Befalet skal under tjeneste på plassen ha samme antr~~ekk~~ som troppen. Man kann ikke kose sig i fullt regnhyre mens gutta står i bare battledressen og blir våte.

5. Bruk av regnslaget. Når det skal instrueres og gutta må øve i liggende, knest. stilling, bruk da regnslaget. Man d~~øge~~ ger ikke ved gutta, men oppnår bare at de følger med i stedet for å tenke på den våte buken.

Kristian A. Bentsen
Kristian A. Bentsen

FR. B. 2/471-47

Fra Bn 2/Brig 471 på Ulven høsten 1946. Kommentarer til dagens virksomhet fra bataljonens NK. Utdelt på befalsmøtet etter endt tjeneste. Prisverdig tiltak!

Brigadesjefens muligheter for å påvirke

Selv om HOK hadde bestemt at brigadesjefen først skulle overta ansvaret for utdanningen av Brig 471 fra 1 januar 1947, utarbeidet brigaden før dette en rekke treningsdirektiver som ble sendt de oppsettende avdelinger som hadde ansvaret for rekruttutdanningen. «Direktiver og instruksjoner for Brig 471» av 8 oktober 1946, ble utlevert under den besøksrunde som brigadesjef og stabssjef med HOKs godkjenning, foretok til brigadens underavdelinger i tiden 22 oktober-29 november 1946 for å holde orienteringer og drive befalsinstruksjon. Her slo oberst Hauge fast at brigaden ville få to oppgaver i Tyskland:

«a. Å utføre de operative oppdrag - herunder også vaktoppdrag - som den blir beordret å utføre av den britiske divisjon brigaden er underlagt.

b. Å fortsette sin utdanning med henblikk på å gjøre personellet og avdelingene skikket for kamp i Norge. Utover disse to oppdrag har personellet i brigaden ingen spesiell misjon å utføre i Tyskland. Noen misjonsvirksomhet i form av å søke å omvende «gjennomsnittstyskeren» i politisk demokratisk retning ligger utenfor rammen av brigadens oppdrag. Alt befal og alle soldater skal gjøres kjent hermed, »

Sanitetstjeneste ved artilleriregimentet/
Brig 471 i Fredrikstad. Foto:
O R Myhre

Under befalsinstruksjonen ble det lagt stor vekt på moral og disiplin, at det ble holdt en høy standard på disse områder, og at befalet gikk foran med et godt eksempel. Om ordrer het det i direktivene:
«Alt befal og alle soldater må være oppmerksom på at enhver ordre skal adlydes bokstavelig. Den er ikke gjenstand for diskusjon, men for øyeblikkelig etterkommelse. Ordet nekte forekommer ikke i militær terminologi. »

Indre tjeneste og materiellvedlikehold skulle likeledes tillegges stor vekt. Her het det bl a: *«Derfor: Den indre tjeneste står og faller med befalet. Er den indre tjeneste bra, skal befalet ha æren. Er den slett, må befalet ta skammen - og*

følgene.

Ellers ble det fremholdt at befal som ikke overholdt fraterniseringsforbudet og alkoholbestemmelsene i Tyskland, ville bli foreslått hjemsendt, noe som senere ble fulgt opp i alle kontingenter. I det hele tatt satte ledelsen i den første brigaden seg høye mål. Dette kom til å prege hele tjenesten i Tyskland, noe oberst Hauge fikk honnør for bl a av Hansteen. Det skulle imidlertid vise seg at den praktiske gjennomføring av de klare direktiver som var gitt, ikke alltid var like lett.

Basert på inntrykkene fra brigadesjefens rekognosering i Tyskland, ble det under besøkene ved avdelingene gitt en inngående beskrivelse av tilstanden i de tyske garnisonene slik at man ikke skulle stille forventningene for høyt. Avdelingene ble f eks bedt om å ta med seg verktøy, låsebeslag og så meget elektrisk installasjonsmateriale som mulig. Under inspeksjonsrunden viste det seg at mange avdelinger ikke hadde mottatt det britiske øvingsmateriellet, og at utdanningen ikke hadde nådd så langt som forutsatt. Det hersket også ulik praksis på flere områder, og befalet stilte ikke alltid de nødvendige krav til gjennomføringen.

16 og 17 desember 1946 ble det så avholdt et møte med alle brigadens avdelingssjefer i Frognerleiren. Her ble det klarlagt at materiellsituasjonen ved avdelingene fremdeles var mangelfull. Bl a manglet deler av det personlige utstyret som skulle bringes med til Tyskland. En undersøkelse hos fagmyndighetene viste at utstyret var mottatt fra Storbritannia, men ikke distribuert til avdelingene.

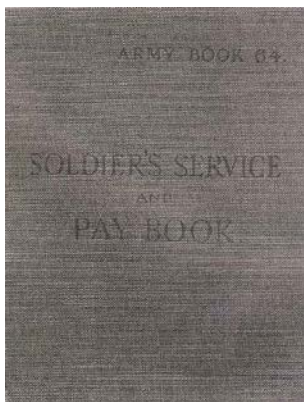
På denne tiden var de sentrale forvaltningsmyndigheter - Hærens intendantur og Hærens våpentekniske korps - etter ordningen fra før krigen direkte underlagt FD. Likeså ble de regionale og lokale ledd i den militære forvaltning - distriktskommandoer og regimenter triv -styrt fra FD. Sjefen for Hæren og HOK hadde således ingen myndighet til å gi ordrer av forvaltningsmessig art innen forsvarsgrenen. Statsråd Hauge var klar over svakhetene i denne ordningen. Allerede i løpet av 1947 godkjente derfor Stortinget at de sentrale forvaltningsorganer - delvis mot deres eget ønske - skulle legges under sjefen for Hæren, samtidig som forvaltningsansvaret generelt i Hæren ble overført til ham som en «foreløpig og forsøksvis» ordning. På grunn av de begrensede personellressurser tok det imidlertid tid å etablere den nødvendige forvaltningsmessige kompetanse og kapasitet i HOK. Det ble nå satt i verk spesielle tiltak for raskt å bringe orden i materiellsituasjonen i Brig 471.

Senere, i transittleiren, ble det likevel oppdaget at mannskapene ikke alltid hadde fått det beste utstyret som var beregnet for dem. Dette lå igjen på oppsettende avdelingers depoter, mens gammelt utstyr var utlevert for å slites ut først. En god og edel tanke som ikke passet i den aktuelle situasjon hvor soldatene skulle representere Norge i utlandet. Etter utstrakt bytting, ble det meste likevel ordnet tilfredsstillende før avreisen.

Bn 2/Brig 471 paraderer på Torgalmenningen i Bergen i januar 1947. NK i Kp B, løytnant O Braut i Brengun-carrieren. Foto: T G Monsen

På møtet i Frognerleiren ble det også diskutert om brigadens avdelinger burde få status som selvadministrerende, «*stående avdelinger*» på linje med f eks H M Kongens garde. Alle avdelingssjefer gikk inn for dette, men HOK var ikke enig og mente at TK skulle ivareta det administrative arbeidet i forbindelse med kontingentskiftene i Tyskland, noe som i praksis viste seg ugjørlig som følge av TKs utilstrekkelige bemanning. Ellers kom det frem at enkeltmannsutdanningen nå i hovedsaken var gjennomført, men at treningen i avdelingsforband ikke var kommet særlig langt. Både på bakgrunn av materiellsituasjonen og øvingstilstanden, fant oberst Hauge derfor ikke grunnlag for å gjennomføre den måneden med vinterutdanning i brigadeforband som opprinnelig hadde vært tanken. Det fremgikk også at befalssituasjonen fortsatt var problematisk. Allerede nå viste det seg i mange tilfeller at befal utdannet under de kortere befalskursene, ikke hadde godt nok grunnlag for å mestre de stillingene de var satt til.

Den britiske «Pay Book» som ble utlevert til alle sersjanter, korporaler og menige

Transittleir og avreise

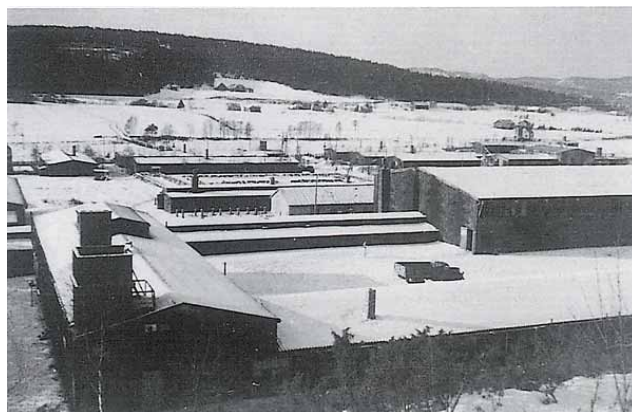
I forbindelse med avreisen til Tyskland var det bestemt at avdelingene skulle gå gjennom en transittleir som ble lagt til Vallermyrene i nærheten av Porsgrunn. Selve utskipningen skulle skje fra Hydros kai på Herøya. Sjøtransportene for Brig 471 ble gitt kodeordet «*KLAUS*», og skulle foregå i 5 omganger («*KLAUS I,*

//» ... osv).

På stasjonen i Porsgrunn på vei til Vallermyrene. Artreg/Brig 471. Foto: O R Myhre

Den første seilingen var planlagt til 5 januar 1947 med et fremparti på 375 mann. På grunn av forsinkelser med klargjøringen av «Svalbard», måtte avreisen utsettes til 10 januar. Frempartiet møtte imidlertid opp allerede lørdag 4 januar. Forholdene i Vallermyrene var lite tiltalende etter tyskernes hardhendte bruk. Dessuten hadde man begynt for sent med klargjøringen. Enkelte av brakkene var befestet med veggedyr, og spisesaler var ikke tilgjengelige i den første tiden. Frempartiet fikk således en strid tårn med å rette opp de største manglene og legge forholdene bedre til rette for de etterfølgende puljer. Tiden i transittleiren ble nyttet til skjermbildefotografering, vaksinerings, kontroll og inspeksjon av uniformer, våpen og utstyr, herunder øving i riktig pakking (se pakningsplan), utfylling av nødvendige papirer som «paybook» for menige og sersjanter, og identitetskort for offiserene, kontroll av gjenkjenningssmerker osv. Kontrollen klarla at de skrevne direktiver som var utstedt av brigaden, i mange tilfeller ikke var blitt fulgt opp av befalet ved de forskjellige avdelinger.

Vallermyrene leir januar 1947. Foto: O R Myhre

Pakningsplan for Artilleriregimentet/Brig 471

1. Liten «haversack»:

- Kokekar m/tørrmat
- Spisebestikk
- Kopp
- 1 par strømper
- Håndkle og toalettsaker
- Sypose
- Regnslag (groundsheet»)

2. Stor «haversack»:

- 1 sett undertøy
- 1 skjorte
- 1 par strømper
- 1 håndkle
- Private effekter

3. Norsk ryggsekk

- Kappe
- 1 sett undertøy (vinter)
- 1 skjerf
- 1 par skolisser
- 1 skjorte
- 1 hårbørste
- 1 skobørste
- 1 klesbørste
- 1 pullover
- 1 par raggsokker
- Reserveproviant

4. På kroppen:

- Battledress
- Støvler
- Lue m/merke
- Vanter
- Bukseseler
- Anklets
- Undertøy
- Sokker
- Slips
- Skjorte
- Gjenkjenningssmerke
- Enkeltmannspakke
- Webutstyr
- Våpen og bajonett

5. Pakksekk («kitbag»):

- 1 battledress
- 1 par støvler
- 1 gasskappe
- 1 arbeidsdress
- Stålhjelm (på toppen)

General Hansteen hadde, av hensyn til den «*ytre form*» for Tysklandskontingenten, allerede i begynnelsen av desember overfor HOK foreslått at det ble gitt et direktiv vedrørende militær hårfasong: «*Kort ved ørene og i nakken, for øvrig ikke lenger enn strengt nødvendig for at det skal ligge*». Etter avtale med frisøren i Porsgrunn, ble det gjennomført en omfattende hårklipp for som det ble sagt i Mannskapsavisa - å fjerne alle «*swingpjattlokker*». Som kjent ble det ikke siste gang hårlengden var et aktuelt emne i Forsvaret.

Den gangen ble det imidlertid ikke nødvendig å bringe debatten opp på politisk nivå til avgjørelse!

Om kvelden 10 januar 1947 seilte «Svalbard» fra Herøya med frempartiet til Brig 471 «Til Tyskland for freden», som den het boken som ble utgitt av FD og etter hvert fordelt til alt personell. Det ble en hard tur med kulde og full storm. Men mandag 13 januar ankom fartøyet til Cuxhaven. Her holdt det på å ende galt idet den tyske losen - ifølge Rolstad - var en tidligere tysk marineoffiser som hadde gjenkjent skipet og forsøkte å kjøre det i kaien for full fart. Forsøket ble avverget i siste øyeblikk av en av de norske marineoffiserene.

På kaien sto en mann med en spesiell koffert og ventet på «Svalbard». Daværende, midlertidig kaptein, Trygve Klunde, forteller:

«I slutten av 1946 og begynnelsen av 1947 tjenestegjorde jeg ved Norwegian Military Mission, Allied Mission's Camp, Bad Salzujlen. Jeg var i en pussig dobbeltrolle,, dels som representant for Forsynings-og gjenreisningsdepartementet (hadde for det formål en uniform som «Civilian Officer»), dels var jeg gjeninnsatt i militær status (midi) kaptein (og hadde for oppdrag i amerikansk sone ytterligere en uniform liggende med majors distinksjoner!). - En gang i midten av januar 1947 kom det oppringning fra Norge om vi kunne sørge for tyske penger til brigadens forparti som skulle komme til Cuxhaven med «Svalbard». Det var jo nokså spesielt, men som en hastesak rekvirerte misjonssjefen, kommandør Tandberg-Hansen, pengene fra CCG (Control Commission Germany) (tror jeg). Nok om det, jeg fikk overlevert en forseglet kuffert som visstnok skulle inneholde henimot 2 mill RM (beløpet gjaldt gamle RM hvor en norsk krone visstnok uoffisielt ble regnet å tilsvare 20 RM), med ordre om å kjøre til Cuxhaven og overlevere dette til en navngitt offiser (tror det var kaptein Karlsen, men er ikke sikker). Jeg så gjorde, og det er igrunnen hele historien. Det var egentlig bare en bagatell, men for meg personlig var det et litt pussig sammentreff å ha vært mannen som sto på bryggen og tok imot forpartiet til den første Tysklandsbrigaden, - og at jeg siden ble sjef for Brig 522s lille etterpartigruppe i Schleswig, slik at jeg på sett og vis var sistemann også,»

Det første møte

Tor Georg Monsen har beskrevet det første møtet med Tyskland slik:

«Etter overnatting i britisk transittleir ble avdelingen togtransportert over Hamburg/A ltona og Hannover til Kreiensen/Northeim. Det var fortalt hjemme i Norge at forholdene i Tyskland var elendige etter krigens herjinger. Det kom likevel som et sjokk å se med egne øyne ruinene av Hamburg og Hannover, og hvordan folk prøvde å berge livet gjennom den strenge vinteren i kjellere under mursteinshaugene. Størst inntrykk under togferden sydover gjorde kanskje barna som stod langs jernbanelinjen med triste og bedende øyne.»

Northeim som var hovedstad for Kreis Northeim tilhørende Niedersachsen, var en gammel middelalderby med byrett fra 1252. Byen hadde sluppet uskadd fra krigen og hadde

mange fine, gamle byggverk Med alle flyktningene fra Øst hadde byen på denne tiden et innbyggerantall på over 17 000. Kaserneanlegget som nordmennene overtok, stammet fra tiden like før første verdenskrig og hadde for liten kapasitet til å huse hele styrken. Tyske privathus var derfor rekvirert i tillegg. Etter frempartiets ankomst til Northeim ble endel av personellet fordelt til forskjellige britiske avdelinger og installasjoner for å få «*on the job*» - trening. De øvrige måtte gå i gang med å utbedre kaserne- og innkvarteringsforholdene som var elendige etter utstrakt hærværk fra tyskernes side, og som følge av frostskafer. Etter å ha truet med å rekvirere ytterligere tyske privathus, ble det oppnådd en avtale med de lokale, tyske myndigheter om at tyskerne selv skulle forestå de nødvendige reparasjoner.

Ruinbyen Hannover vinteren 1947. Foto: A Aarum

Norheim ble nytted som mottaks- og transittleir for alle brigadens avdelinger. De neste puljene ankom henholdsvis 20 januar (frempartier for brigadens Øvrige avdelinger og ca 90 mann fra TK, tilsammen ca 750 mann), 10 februar (Bn 2 fra Ulven, feltartilleriregimentet fra Fredrikstad og deler av transport- og sanitetskompaniene triv, tilsammen ca 1100 mann), 20 februar (bl a Bn 3 fra Steinkjer, tilsammen ca 1100 mann) og 3 mars (Bn i fra Heistadmoen, oppklaringseskadronen fra Trandum og ingeniørkompaniet fra Hvalsmoen, i alt ca 1050 mann).

Den norske okkupasjonsstyrken var således på plass i sine garnisoner de første dagene i mars, bare ubetydelig forsinket i forhold til den fastsatte dato som var i mars 1947.

Forsinkelsen skyldtes både isforholdene og det ellers ugunstige vinterværet med storm og streng kulde, såvel i Norge som i Tyskland.

Gruppering

Northeim med kaserneanlegget hvor transport- og forsyningskompaniet i Brigadene 471482 holdt til. Foto: I Olsen

Fra Northeim ble avdelingene fordelt til sine respektive garnisoner. Disse var:

- Brigadestaben	Northeim
- Sikkerhetslaget	Northeim
- Infanteribataljon nr 1	Seesen
- Infanteribataljon nr 2	Bad Gandersheim (senere Höxter)
- Infanteribataljon nr 3	Einbeck
- Oppklaringseskadronen	Northeim (senere Bad Gandersheim)
- Feltartilleriregimentet	Holzminden
- Ingeniørkompaniet	Holminden
- Sambandskompaniet	Northeim
- Transport og forsyningskompaniet	Northeim
- Militærpolitikompaniet	Northeim
- Brigadeverkstedet	Göttingen
- Feltdepotet	Northeim
- Sanitetskompaniet	Northeim
- Felthygienisk enhet	Northeim

Tor Georg Monsen forteller om virksomheten ved Bn 2:

«Ved ankomsten i januar/februar 1947 ble bataljonen innkvartert ved Bad Gandersheim med støttekompaniet selve byen, ett geværkompani (kp C) i Kreiensen og resten av styrken i «Motorsportschule» -kasernen på høydedraget ovenfor Bad Gandersheim. Dette var ingen god løsning, men i utgangspunktet var det viktigst å få alle avdelingene på plass i brigadeområdet og heller foreta enkelte rokeringer etterpå.

I midten av mars 1947 var tidspunktet inne til å foreta de nødvendige justeringene både av gruppering og oppdrag for avdelingene. På dette tidspunktet fikk Bn 2 overta en kaserneleir i Höxter an der Weser etter et belgisk artilleriregiment. Bataljonen var samlet derfra 22 mars.

Leiren i Höxter var rommelig for bataljonens ca 700 hoder. Her var det plass til 1280 mann og garasje plass til 485 kjøretøyer, langt mer enn behovet. Alt var fint med sentralfyring og flislagte bad i alle bygninger, men den belgiske avdelingen hadde tatt med seg praktisk talt alt løst inventar og alt fast som det overhodet var mulig å fjerne, til og med lampekupler, lyspærer og støpsler. Det ble derfor litt av en oppgave å bringe til veie det som trengtes og gjøre kasernene noenlunde beboelige. Den første uken gikk derfor stort sett med til å bringe leiren i orden. Det var knapt med rengjøringsmidler, vaskekoster måtte ofte lages av den enkelte og ulltepper rives i stykker til gulvkluter. Det var for eksempel heller ingen skap igjen i leiren til mannskapene.

Parallelt med denne formen for indre tjeneste, gjennomførtes vanlig tjeneste i kompaniene. Fra begynnelsen av april intensivertes treningen i rydding av hus og kamp i tett bygde strøk ned til minste detalj. Denne treningen kunne ha vakt mistanke om at noe var i emning. Bare et lite fåtall innvidde var imidlertid klar over den egentlige hensikten. Bortsett fra disse oppfattet alle andre dette som generell øving for okkupasjonsoppgaven, og hadde ikke den minste anelse eller mistanke om den forestående aksjonen mot DP-leiren i Hann-Münden. »

Oppklaringseskadronen som hadde hatt dårlige forlegningsforhold i Northeim, overtok forlegningene i Bad Gandersheim etter Bn 2. «Motorsportschule» passet utmerket for denne avdeling. I april godkjente brigaden at avdelingene satte norske navn på endel av sine forlegninger i stedet for de britiske benevnelser (i parentes):

- Gandersheim	Trandum (Coventry)
- Göttingen	Starum (Stopford)
- Holzminden	Hegra (Cheshire)
- Höxter	Bergarhus (Hove)
- Northeim	Akershus (Fusilier)

Indre sikkerhet

Etter at Bn 2 og oppklaringseskadronen var på plass i sine nye garnisoner, ble ansvarsområdene for den indre sikkerhet etablert som følger:

- Infanteribataljon nr 1 Kreis Gandersheim og Salzgitter i nordøst
- Infanteribataljon nr 2 Stadtgemeinde Höxter og Kreis Münden
- Infanteribataljon nr 3 Kreis Einbeck og Kreis Northeim
- Artilleriregimentet Kreis Holzminden

De respektive avdelingssjefer, som fikk ansvaret for alt som hadde med den indre sikkerhet å gjøre innen sine respektive områder, skulle planlegge nødvendige tiltak i tilfelle uroligheter og åpent opprør. Et nøye samarbeid med MilGovs lokale ledd var pålagt i denne forbindelse. Oppklaringseskadronen ble øremerket som brigadereserve og ble brukt til patruljering innen områdene.

Brigadens opprinnelige ansvarsområde i Harz. Utvidet område fra 18 desember i rødt

Fra Einbeck 1947. Kontorbygningen til Bn 3/Brig 471 og Kreis Resident. Foto: A Sørli

Hver bataljon skulle holde en tropp på 30 minutters beredskap og ett kompani klart til utrykning på 2 timers varsel. Fra 9 juni 1947 opphørte ordningen med beredskapskompaniene fordi den ble funnet unødvendig. Avdelingssjefene skulle dog være klare til å gjenopprette ordningen hvis det kom meldinger om uroligheter. Beredskapstroppene skulle fortsatt beholdes.

Naturlig nok var det de britiske direktiver for okkupasjonstjenesten som også gjaldt for de norske styrker. Direktivene ble oversatt til norsk og distribuert til alle avdelinger. Med få tropper i forhold til befolkningen, var det nødvendig med god etterretningstjeneste, godt samband og mobile reserver. I tilfelle uro skulle visse viktige punkter holdes etter en prioritetsliste. All mistenkelig virksomhet skulle straks rapporteres til britiske myndigheter.

I tillegg kom rutinemessige rapporter hver 14. dag. Samarbeidet og virksomheten på dette området, skapte et realistisk grunnlag for utdanning og tjeneste ved brigadens sikkerhets- og etterretningsledd, langt bedre enn om utdanningen skulle ha foregått i Norge. Men dette var noe nytt for nordmennene, og det var vanskelig å få både den norske opinion og de norske soldater til å ta på alvor mulighetene for infiltrasjon, sabotasje, spionasje og fiendtlig propaganda. Det tok derfor tid før den rette forståelsen for - og nødvendigheten av denne tjenesten ble innarbeidet.

I et brev til HOK i august 1947, viste general Hansteen til pålegget fra 5. divisjon om at det

ikke måtte kunngjøres i presse og kringkasting noe om planlagte eller pågående forflytninger av avdelinger. Når avdelingen var kommet på plass, kunne det refereres til denne, men ikke til selve flyttingen. Heller ikke skulle det kunngjøres noe om avdelinger som ble oppløst, gikk over i reserve eller ble reorganisert. Det samme gjaldt detaljer om styrken og sammensetningen av avdelingene. Resultater fra idrettsarrangementer kunne fortsatt kunngjøres, men det måtte heller ikke her fremgå noe om avdelingenes organisasjon og sammensetning («*Order of Battle*»). Alt dette var naturligvis viktig for britene i den avviklingsprosessen de var inne i. Hansteen mente at vi i henhold til avtalen med britene, ikke helt kunne negligjere pålegget bare fordi våre aviser og vår kringkasting syntes avløsningstransportene var godt stoff. På den annen side var det allerede kommet ut så mye om disse forhold at det ville virke noe firkantet å hindre all videre omtale. Han foreslo derfor at HOK i fremtiden skulle forsøke å omtale brigadetransportene i mer runde vendinger, slik at man i Tyskland ikke uten videre kunne identifisere avløsningen av bestemte avdelinger på bestemte steder og til bestemte tider.

Brigadens sikkerhetslag - S-laget - besto som nevnt av 12 mann inklusive sjefen, kaptein E Jacobsen. Ved hver avdeling ble det oppnevnt en avdelingssikkerhetsoffiser (ASO) som hadde et spesielt ansvar for de sikkerhetsmessige forhold ved sine avdelinger. I den første tiden var det vanskelig å få avdelinger og personell til å følge de gjeldende bestemmelser på dette området. Men i ekserserrapporten fra S-lager uttales det at mannskapene ble mer og mer «*security-minded*», særlig de 2 siste månedene. De aller fleste befalingsmenn viste dessuten stor forståelse for nødvendigheten av S-tjenesten, og samarbeidet gikk lett. S-tjenesten skulle både motvirke at viktige opplysninger sivet ut fra avdelingene, og hindre sabotasje og spionasje i det norske ansvarsområdet, herunder føre kontroll med alle tyskere som var i arbeid ved avdelingene. Det ble samarbeidet såvel med britene og militærpolitiet, som med det tyske politi. S-lager skaffet seg bi a oversikter over SS- og Gestapo-personell som hadde tjenestegjort i Norge under krigen, for å unngå at noen av disse ble engasjert som arbeidere i de forskjellige garnisoner.

Kaserneanlegget i Holzminden (C-blokk). Foto: O R Myhre

Spesielle aksjoner

Selv om man ikke hadde noen bevis, var det i den første tiden indikasjoner på at det eksisterte «varulv-bander» (*Werwolf*) som hadde som mål å angripe okkupasjonsstyrkene for å forstyrre deres virksomhet. Ifølge Aftenposten for 24 februar 1947, var f eks flere hundre personer tilhørende en nazistisk motstandsbevegelse blitt arrestert etter omfattende razziar i de britiske og amerikanske soner. Enkelte spredte forsøk på sabotasje mot de norske avdelingene forekom også, men ifølge S-laget hadde man aldri inntrykk av at det sto noen organisasjon av betydning bak forsøkene. De fleste aksjoner gikk ut på å plassere steiner i veisvinger etter mørkets frembrudd. For verkstedenes vedkommende gikk det ut på å ha jernflisspon, skitt o li oljen til kjøretøyene. Som følge av den noe usikre situasjonen, ble det bestemt at personell i den norske kontingenten i en periode skulle medbringe skarpladde våpen under gjennomfart eller opphold i nærmere angitte områder.

Av spesielle episoder kan nevnes at beredskapstroppen i Bn i i mars 1947 måtte bistå MilGov i en draps- og tyverisak hvor flyktninger fra en leir ved Seesen var involvert. Troppen måtte åpne ild mot de antatte gjerningsmennene da disse vendte tilbake til leiren, og såret den ene i benene. Gjennom razziaer i flyktningeleirene ble det beslaglagt både våpen og tyvegods. Den største operasjonen mot en flyktningeleir som nordmennene var med på, ble utført 16-17 april 1947 av Bn 2 og 2.tropp i ingeniørkompaniet. Operasjonen foregikk mot de tidligere politikasernene i Hann-Münden hvor det var forlagt ca 2600 tidligere nazi-polakker, samt ca 600 kvinner og barn, og med en polsk kaptein som kommandant. Tor Georg Mosen forteller:

«Etterretnings rapporter fortalte at leiren huset både mordere, tyver, ransmenn og andre ettersøkte. En britisk avdeling hadde tidligere etter oppdrag fra Military Government, prøvd å ta seg inn i leiren for å ransake denne og arrestere de ettersøkte personene, men var blitt møtt med ild og tap av liv. Siden Hann -Münden nå lå innenfor Bn 2s ansvarsområde, ble oppdraget gitt til denne bataljonen i begynnelsen av april, og var altså årsaken til den forserte treningen i å rydde leir og kaserner.

Mandag 16 april 1947 ble tjenesten gjennomført som vanlig i henhold til dagseddel i de enkelte kompanier. Etter middag slappet de fleste av på forskjellig vis. Om kvelden, omkring kl 2100, ble det innført portforbud for alle, også sivilt tysk personell som ennå ikke hadde forlatt leiren etter dagens arbeid. Vaktholdet ble forsterket slik at ingen skulle kunne komme inn eller ut av leiren.

Samme kveld ca kl 2300 ble alt militært personell i bataljonen, bortsett fra kommanderte, beordret til å møte i Ridehallen (Ekserserhallen). Der stod en jeep oppstilt med lysene mot en svær kartplansje over leiren i Hann-Münden hvor de enkelte kasernene, gjerdet, vaken m v var avtegnet. Bataljonssjefen innledet og forklarte at bataljonen hadde fått i oppdrag å gjennomføre leiren for å arrestere ettersøkte personer og ransake kasernene, samt leirområdet ellers etter våpen, ammunisjon, unaturlig meget vin, brennevin, sigaretter, ferske kjøttvarer over 2,5 kg, klær og annet som kunne tenkes å være tyvegods. Han nevnte

også britenes tidligere forsøk som endte med tap av liv, og presiserte at han ikke ville komme tilbake til Norge med drepte soldater. Han ga derfor klar ordre om at det skulle skytes for å treffe, dersom noen gjorde våpen.

Bataljonens nestkommanderende forklarte detaljene i operasjonen som hadde fått navnet «NYCO», hvoretter styrken ble sendt på kasernene for klargjøring av våpen, bekledning og utrustning etc. Etter å ha gjort klar i henhold til ordre, bl a inntatt et ekstra kveldsmåltid og sørget for nistepakke, stilte bataljonen kompanivis og ble organisert i grupper/gjenger slik.

a. Forpatrulje til avvæpning av vekten.

b. Gruppe til omringing av leiren utenfra.

c. Hovedstyrken.

- Gjenger til omringing av kasernen utenfra.

- Gjenger til avskjæring i hver etasje.

- Ryddegjenger til hver etasje.

d. Minesøkergruppen bestående av:

- 2. ingeniørtropp fra ingeniørkompaniet på ca 50 mann under ledelse av løytnant Knut Strømberg,

- Bataljonens stormpionertropp.

Alle hadde skarpladde våpen, bortsett fra ryddegjengene. I disse var det en gjengsjef (fenrik/sersjant), en korporal og 2 - 3 menige. Bare korporalen var væpnet med Sten maskinpistol påsatt fylt magasin for å dekke de andre under kroppsvisitasjon og ransakingsarbeidet. Kjøretøykolonnen var gruppert taktisk med henblikk på gjennomføring av oppdraget. Bataljonen stilte til siste inspeksjon 17 april kl 0100 og lastet opp på egne og transportkompaniets kjøretøyer kl 0130, Kolonnen forlot leiren i Höxter kl 0200 og kjørte hele resten av natten sydover langs Weser til Hand-Munden. Det var en råkald aprilnatt, ikke minst gjorde frostrøyk over elven morgenen kald.

Farten i aksjonen skapte overraskelsen. Klokken «H» var kl 0530, før nazipolakkene var våkne. Da kjørte første bil inn porten med bataljonens nestkommanderende som sammen med skarpskytterlaget avvæpnet de polske vaktene før noen av dem rakk å sette seg til motverge. Samtidig kjørte de neste kjøretøyene til utpekte posisjoner på utsiden av leiren og lastet ut. Ved kjøretøyenes bråstopp hoppet soldatene ut, løp til neste hjørne av gjerdet og sørget i løpet av minutter for å sperre enhver adgang til og fra leirområdet. De øvrige kjøretøyene fortsatte kontinuerlig til utpekte kaserner i leiren. Disse kjøretøyene var opplastet på en slik måte at ryddegjengene satt innerst, deretter gjengene som skulle sikre/avskjære korridorene i hver etasje og ytterst gjengene som skulle omringe vedkommende kaserne på utsiden.

Utenfor kasernen hoppet alle ut, kasernen ble omgående omringet utenfra, og en soldat med skarpladd våpen i hver ende av korridorene sørget for at ingen kunne komme ut av rommene. Mens kasernene ble besatt på denne måten, søkte ryddegjengene dekning inntil kaserneveggen og ventet på klarsignal.

Hele omringningsoperasjonen tok bare noen minutter og sperret bokstavelig talt polakkene inne på deres rom. En som befant seg på kasernens toalett ved iverksettingstidspunktet, måtte være der i flere timer før det hele var over. En annen åpnet et vindu i kasernen og fikk straks ordre av vaktposten utenfor om å lukke det. Da han ikke lystret momentant, smalt varselskudd i taket innenfor så murbitene fløy mellom veggene. Vinduet ble lukket meget hurtig.

Ryddegjengene hadde antagelig den hardeste oppgaven. De måtte inn på de enkelte rommene, kroppsvisitere innboerne med dekning fra korporalen med maskinpistol og gjennom søke alle skap, køyer og annet inventar, vedstaber mm. Det kom atskillig frem i dagen, både av våpen, ammunisjon, vin, brennevin, sigaretter, mat, klær og annet tyvegods. Bl a kom en korporal løpende med maskinpistolen i ryggen på en fyr som transporterte sats og hjemmehentapparat på en trillebør. Han måtte stå til rette overfor CCG-personellet i vaktstuen.

2. ingeniørtropp ble biltransportert fra sin garnison i Holzminden uavhengig av infanteribataljonen. Troppen hadde i oppdrag å visitere kvinner og barn ved hjelp av minesøkere. Det skjedde i gymnastikksalen med bataljonens feltprest som vitne, En del kvinner og barn i en av kasernenes toppetasje ble kroppsvisitert på stedet, antagelig fordi de ikke var oppegående på grunn av sykdom eller graviditet. Bataljonens stormpionertropp undersøkte også med minesøkere mistenkelige steder ute i leiren, hvor våpen og andre gjenstander kunne vært nedgravd. Operasjonen pågikk hele dagen til langt på ettermiddagen. Etter hvert som kompaniene avsluttet oppdraget, ble de marsjert til en idrettsplass ved elven Weser hvor en forsinket lunsjpakke kunne inntas til medbrakt containerdrikke. Før bataljonen og ingeniørtroppen returnerte til sine garnisoner, måtte den polske leirkommandanten gå langs rekkene sammen med bataljonssjefen for å kontrollere at ingen hadde fått med seg noe urettmessig. Etterpå måtte han avgi en skriftlig erklæring om at aksjonen var utført hensynsfullt og uten episoder av noe slag. Omkring kl 1700 var personellet tilbake i garnisonene, - slitne, men med større selvtillit. De hadde klart å gjennomføre et oppdrag i konkurranse med profesjonelle britiske soldater som hadde måttet gi opp for skyting og med tap av liv.

Fra Einbeck 1947. Ett av husene som ble brukt som forlegning for Bn 3/Brig 471.

Foto: A Sørli

Det var ikke bare kjøretøyene som skapte problemer. Retur fra vaskeriet kunne by på overraskelser. Det ble en meget munter oppstilling!

AR/Brig 471, Holzminden.

Foto: P Kjøstolsen

Om aksjonen skrev sjefen for Headquarters Military Government Hildesheim til sjefen for Tysklandskommandoen:

«I wish to express to you my thanks for the excellent and successful conduct of the search of the DP Camp KURHESSEN KASERNE, HANN-MÜNDEN, which has been carried out by your 2nd Infantry Bn on 17 April 1947. All my Public Safety Officers who took part in the raid were agreed that the conduct of the Norwegian troops was exemplary and it was thanks to their energy, keenness and well disciplined action that the operation was so successful. I should be grateful if you would pass on my compliments and thanks to Lt col Løvlie and the officers and men under his command.»

Utdanningsmulighetene i Tyskland. Det materielle grunnlag

På militær side hadde man - som vi har hørt - opprinnelig håpet at brigaden kunne vært samlet under brigadesjefens ledelse i noen tid før avreisen til Tyskland. Dette var en altfor ambisiøs målsetting som ikke lot seg realisere hverken i Brig 471 eller i noen av de senere brigadene. Den disponible tiden, særlig etter at tjenestetiden ble satt ned til 10 måneder, strakk ikke til for en slik ordning. Desto viktigere var det å komme igang med videreutdanningen så snart som mulig etter ankomsten til Tyskland. Hvordan lå mulighetene til rette for det for Brig 471?

En av forutsetningene for å gjennomføre en forsvarlig utdanning enten det var i Norge eller i Tyskland, var at det materiellmessige grunnlaget var i orden. Men materiellsituasjonen for den første norske kontingenten var slett ikke god. Særlig sto det dårlig til på kjøretøysiden. (Jfr situasjonen ved TK.) Årsakene til dette var flere. War Office i London hadde bestemt at materiellet til de norske okkupasjonsstyrker skulle leveres direkte fra Storbritannia, mens f eks de belgiske og danske styrker fikk sitt materiell fra overskuddslagrene i BAOR.

Overføringen av materiellet ble fra starten av forsinket både på grunn av en omfattende transportarbeiderstreik i Storbritannia i januar 1947, den usedvanlig strenge vinter og

storm med stort snøfall både i Storbritannia og på kontinentet. I tillegg viste det seg at kjøretøyene var i meget slett vedlikeholdsmessig stand, samtidig som det til dels ble levert andre modeller av svakere kvalitet enn forutsatt. Det siste gjaldt f.eks. de lette lastevognene (3/4 tonn Bedford) hvor det for en stor del ble levert 2 hjulsdrevne i stedet for 4 hjulsdrevne vogner, noe som reduserte brigadens manøverevne. Situasjonen ble vurdert så alvorlig at TK i en klage til BAOR i april 1947, truet med rapportere forholdet hjem til Oslo. I mellomtiden hadde imidlertid sjefen for BAOR, generalløytnant Sir Richard L McCreery, under en inspeksjon ved Brig 471 i mars, oppdaget hvordan tilstanden var ved brigaden. Offiserer på materiellsiden både ved BAOR og 5. divisjon, fikk etter dette ved selvsyn erfare tilstanden på de kjøretøyer som kom fra Storbritannia.

Den 1 mai 1947 manglet brigaden fremdeles ca 150 kjøretøyer og alle avdelinger var, ifølge TKs månedlige rapport til HOK, hemmet i sin virksomhet. Først i juni var brigaden slik oppsatt med kjøretøyer at den var feltmessig operativ som samlet brigade.

Et annet forhold som også hadde direkte innflytelse på den materielle tilstanden, var vedlikeholdssituasjonen. Både som følge av de sene materielleveransene, men kanskje mest som følge av mangelfull ledelse av verkstedstjenesten på norsk side, kom et forsvarlig vedlikehold sent i gang. (Den opprinnelige verkstedsoffiser ble sykmeldt før avreisen til Tyskland, og først 5 juni 1947 tiltrådte hans etterfølger.) Gjennom de inspeksjoner som da ble iverksatt, ble det oppdaget at det vedlikeholdsmessig sto skrøpelig til rundt i avdelingene. I slutten av juni 1947 måtte det derfor iverksettes spesielle tiltak for å rette på forholdet. Det ble innført ny signalliste med reveilje kl 0600 og vedlikeholdstjeneste i tiden 0715-0745 og 1700-1800 hver dag. Selv om denne ordningen kom sent, klarte man å bringe standarden tilstrekkelig opp til at den avsluttende manøver «HEDMARK» kunne gjennomføres.

Kjøretøysituasjonen fikk en spesiell negativ innvirkning på oppklaringseskadronens operative brukbarhet. Under opplæringen i Norge var eskadronen satt opp med amerikanske Greyhound panserbiler, som det var meningen å ta med til Tyskland. Det viste seg imidlertid vanskelig å få lastet de tunge kjøretøyene ombord i «Svalbard» som følge av for svake lastekraner. I Cuxhaven var alle kraner ødelagt. Det ble derfor bestemt at eskadronen skulle låne 7 Daimler panserbiler fra britene. Disse ble levert allerede i begynnelsen av mars 1947, men var i en elendig forfatning. Det gikk flere måneder før man klarte å få dem reparert, og så sent som i mai var bare 3 av dem operative. Etter hvert klarte eskadronen likevel å holde 5-6 av dem på veien.

Forholdet medførte også at ammunisjonskvoten til vognenes 2 pounds kanon (150 granater pr vogn) ble halvert. På grunn av sen levering og endel andre problemer, endte det opp med at eskadronen ikke fikk skutt med kanonene i det hele tatt. For de to etterfølgende brigader - Brig 472 og 481 - ble det 20 jan 1948 rekvirert full kvote granater til hver eskadron. Nå viste det seg imidlertid å være restriksjoner på bruken av denne ammunisjonstype i fredstid, slik at skarpskyting fortsatt måtte avlyses under oppholdet i Tyskland. Da de to avdelingene heller ikke hadde skutt med kanonene under opplæringen i

Norge, må det konstateres at utdanningen av besetningene på disse kjøretøyene ble temmelig haltende.

Så lenge de norske avdelingene var satt opp med britiske våpen, var ellers ammunisjonstildelingen i Tyskland - med noen få unntak - meget rikelig. Britene ville bli kvitt sine store beholdninger fra krigens dager. For maskingevær og gevær var det en kvote på henholdsvis 3700 (3000 skarpe, 500 sporlys, 100 panserbrytende og 100 brann) og 500 skudd pr våpen, noe som etter Brig 47 is mening var altfor mye for 6 måneders tjeneste. Kvoten til gevær kunne f eks reduseres med hele 40%. Redusert regulativ for geværammunisjon og håndgranater ble da også innført i Brig 482.

Tildelingen til panservernkanonene (6 pounds) var på 150 granater pr skyts og for 3" bombekastere 250 spreng - og 500 røkgranater pr våpen, noe som må sies å være meget bra. Brig 471 foreslo for øvrig at røkgranatene som inneholdt fosfor, delvis skulle byttes i andre typer fordi brannfaren gjorde det vanskelig å skyte så mange av dem.

Til artilleriets 25 pounds skyts var kvoten 180 granater pr våpen, hvorav 30 var panserbrytende. (Denne tildelingen fant Brig 472 for liten, og gjorde riktignok forgjeves - forsøk på å få nedover ekstra ammunisjon fra Norge.) Normalt satt brigadene igjen med ubrukt ammunisjon ved avslutningen av sine perioder i Tyskland. Sammenlignet med ammunisjonsregulativene i Norge både den gang og nå, må situasjonen ha fortont seg nesten som et eventyr for de ansvarlige sjefer, og gitt positive resultater både i form av realistisk trening i samvirke mellom våpenartene, og for den enkeltes skyteferdighet. På grunn av våpensituasjonen og kapasiteten på skytebanene i garnisonene, var imidlertid det siste noe som meget sjeldent ble oppnådd. Ifølge Brig 471s ekserserrapport hadde britene levert den nyeste type Lee Enfield-geværer (No 4) til rekruttskolene i Norge, men de fleste geværene som avdelingene fikk med til Tyskland, var gamle og slitte. TK stilte derfor et berettiget spørsmål om geværene virkelig var de som britene hadde levert til Tysklandskontingenten, eller om det var våpen som var kommet til Norge tidligere, f eks under krigen. Undersøkelser som ble iverksatt, klarla f eks at Bn 1 fra Telemark infanteriregiment nr 3 hadde fått utlevert Lee Enfield-geværer No 1, de fleste produsert i årene 1910-1918. Regimentet selv hadde blitt tildelt 1800 av disse geværene og bare 200 av den nye typen No 4 (som ikke ble utlevert til soldatene i det hele tatt fordi antallet var så lite). Et stort antall av de mottatte våpen var så dårlige at de måtte returneres og byttes ved Nyland arsenal. Likevel var det feil ved mange av geværene som ble utlevert til soldatene. Ifølge regimentets bøsse-maker var f eks sluttstykker blitt byttet om på arsenalet. Som vi skal erfare, ble akkurat dette problemet en gjenganger i senere brigader. 500 Stengun maskinpistoler som regimentet hadde mottatt fra Hovedarsenalet var også - ifølge bøsse-makeren - i dårlig forfatning. Våpnene var brukt, men ikke pusset. Vaselin var smurt utenpå smusset, og 77 av våpnene måtte returneres arsenalet! En trøst var det at avdelingsvåpnene som regimentet hadde mottatt, var i bra stand.

Bn 2/Brig 471 var hele tiden under oppholdet i Tyskland uten bøsse-maker, og fikk knapt rettet feil. Ved hjemkomsten var derfor 30% av våpnene defekte. Ja, ett av kompaniene

hadde kun 15 geværer som var av tilfredsstillende standard for skoleskyting! Det var nok så karakteristisk at bare 15 % av mannskapene klarte kravene til god skyting under bataljonens avsluttende skoleskyting i Tyskland, mens opptil 55 % hadde tilfredsstillende kravene i rekruttskoleperioden i Norge. I Tyskland hadde bataljonen heller ikke fått erstattet pussesnorer, og det var mangel på pussemidler.

Også artilleriregimentet var uten bøsse-maker, og Bn 3 fikk sin først 25 juni 1947. Siden håndvåpnene var blitt levert i Norge, var det ikke mulig å bytte dem ved BAOR. Eventuelt måtte det reklameres direkte til Storbritannia, uttalte TK i sine kommentarer om øvingstidens anvendelse ved Brig 471. Enkelte andre våpentyper var heller ikke problemfrie. Således viste det seg at bombekasterne (3") var levert med gamle sikter slik at det bare kunne skytes effektivt ut til 1600 yards, mot normalt 3000 yards. (Oppklaringseskadronen hadde i mai ikke fått bombekastersikter i det hele tatt!)

Gjennomføring av utdanningen

Brig 47 is direktiv for utdanningen frem til i mars 1947 (senere forlenget til 15 mars på grunn av materiellforsinkelsene), var som det har fremgått, gitt før avreisen fra Norge. I Tyskland fikk avdelingene et nytt program som egentlig skulle vært fullført 15 mai, men som også måtte forlenges, denne gangen til 1 juni. Programmet var basert på forslag fra generalinspektørene for de enkelte våpen- og troppearter påplussert mer mine- og sprengningstjeneste av brigaden. Dette forutsatte gode skyte- og øvingsfelter for bl a øvinger i bataljonsgrupper. Det var imidlertid i den første tiden visse problemer med tilgjengelige områder for disse formål, men brigaden fikk til sist adgang til Soltau-feltet på Luneburger Heide, 150 km nord for Northeim. Her fikk hver bataljonsgruppe ca en uke til manøvrering og skarpskyting. Likevel var situasjonen ikke tilfredsstillende i alle avdelinger. I sin rapport av 5 mai om øvingsstatus for mars-april, uttalte således Bn i følgende: *«Bn kan på nåværende tidspunkt ikke sies å holde den standard som man i dag bør kreve av en moderne feltmessig oppsatt infanteribataljon etter 8 måneders tjenestetid.»* Bataljonen fant nemlig øvingslandet rundt Seesen som meget dårlig. Etter førefallet var det f eks forbudt å nytte dyrket mark, og avdelingene måtte derfor stort sett holde seg langs veiene. Det fantes ingen skytebaner for gevær, maskingevær, mitraljøse og bombekaster, bare en provisorisk kortholdsbane. 2 av bataljonens kompanier (kp B og kp C), måtte dessuten i april/mai attasjeres 17. britiske brigade i henholdsvis Immendorf og Braunschweig for å gjennomføre vakt-og beredskapstjeneste mens britene var på manøver. Ifølge sjefen for kp B, kaptein Johan H Wiese, var likevel denne tjenesten meget betydningsfull fordi personellet i kompaniet kom i et konkurranseforhold til britene, og ville vise at de var like gode som disse. Standarden ble derfor betydelig hevet, og nordmennene fikk rosende omtale fra britisk hold. Det var heller ingen konflikt mellom den tyske befolkningen og de norske avdelingene, noe det tidligere hadde vært mellom briter og tyskere.

Bn 2 hadde langt bedre treningsforhold og kunne f eks øve strid i skog i nærheten av Höxter med godt resultat, langt bedre enn på Sør- og Vestlandet i Norge, mente

bataljonen. Ellers måtte brigaden alt i alt erkjenne at ønsket nivå ikke var nådd i alle avdelinger fordi befalet var uensartet og ikke alltid ajour. I sin vurdering av øvingsstandarden i de tre infanteribataljonene, rangerte generalmajor Hansteen dem i juni i følgende rekkefølge etter de mulighetene de hadde hatt: Bn 2, Bn 1 og Bn 3. Sjefen for BAOR hadde imidlertid allerede i mars 1947 gitt brigadens avdelinger ros for stram opptreden. Det var tydelig at personellet hadde vært lenge inne - de så ut som virkelige soldater - sa han. Hansteen tilskrev dette den store påpasselighet som var vist fra brigadesjefen, oberst Hauges side på dette området.

På et møte i TK 18 mars ble øvingsplanen for juni, juli og august fastlagt. Det skulle spesielt legges vekt på befalsutdanning - særlig for lagførere feltmessige skyteøvinger, nattøvinger og strid i skog. I alt 19 treningsdirektiver og instruksjoner ble utarbeidet av brigaden og distribuert til avdelingene. Opptreden overfor angrep av fiendtlige stridsvogner ble tillagt særlig vekt. Taktikken som ble beskrevet, bar preg av både avdelingenes svake panservern og krigserfaringene. Stridsvogner som brøt inn i stillingene (som skulle holdes) burde helst angripes bakfra med håndgranater (2 bundet sammen med et i m langt snøre) og «*Molotov-cocktails*», het det i direktivet.

Oversikt over garnisonsbyen Höxter hvor Bn 2/Brig 471 og Bn 1/Brig 472 holdt til.
Foto: K Ottersen

For å gi befalet best mulig taktisk trening for øvingene i samlet brigadeforband, ble det ellers iverksatt et omfattende program med befalsinstruksjon på forskjellige nivåer i brigaden. I brigadens regi fikk avdelingssjefene sammen med sine nærmeste medhjelpere,

over en periode på 8 uker, gjennomgått opplegg for opptreden i brigadeforband i 8 forskjellige typer taktiske operasjoner: Patruljetjeneste, forsvar, tilbaketrekning, innpåsarsj med sammenstøtsstrid, regulært angrep, nattangrep, elveovergang og forfølgning. 2 dager ble viet til hver av fasene, en dag samlet i brigaden, deretter en dag i den enkelte avdeling. Som grunnlag for avdelingssjefenes gjennomgåelse av instruksjonen ved sine respektive avdelinger, ble det dessuten utarbeidet skriftlige veiledninger for hver stridsfase samt en del spesialveiledninger - i alt 17 - basert på krigens erfaringer.

Som del av 5. divisjon ble brigaden også involvert i dennes utdanningsvirksomhet. Særlig stabs- og sambandselementene ble trimmet under feltmessige forhold. I denne forbindelse ble det registrert at sambandsoppsetningen i brigaden var i snaueste laget. TK fulgte dette opp ved å redusere sin egen oppsetning til 175 hoder, og overførte i august 1947 25 mann til brigaden, bl a for å etablere egne sambandsledd ved oppklaringseskadronen og ingeniørkompaniet. Også forsynings- og sanitetstjenesten var det viktig å få øvd skikkelig. Dette var tjenester som Hæren hadde liten erfaring i fra før krigen. Avdelinger som hadde tjenestegjort utenlands under krigen hadde av naturlige grunner måttet trekke på henholdsvis britiske og svenske systemer.

Den nye sjefen for 5. divisjon, generalmajor J B Churcher, som overtok i april, mente for øvrig at brigaden satte seg for høye mål i utdanningen. Med et svakt underbefalskorps og bare 12 måneders førstegangstjeneste, var det etter hans syn ikke mulig å skape en krigsdyktig, operativ enhet.

Etter å ha inspisert brigadens avdelinger, ga oberst Hauge i mai 1947 detaljerte merknader til det han hadde sett. I et kort resymé gikk disse ut på at mangelen på materiell hadde sinket utdanningen. Nå var materiellet kommet, og derfor måtte det forsømte tas igjen. Dette betydde større arbeidspress. Det var ingen bestemmelser om at det skulle være 8 timers daglig tjeneste. Den kunne utvides utover dette hvis det ble ansett nødvendig. Men -forutsetningen for en slik utvidelse var at tiden ble utnyttet effektivt slik at soldatene forsto hvorfor det var nødvendig. Det var ikke anvendte timer som var avgjørende, men hvor effektivt de ble brukt, het det.

Direktiver ovenfra. Britisk støtte

For den taktiske opplæring av brigaden i Tyskland, ble det også gitt direktiver både fra HOK og TK. HOK ønsket at det skulle legges vekt på vakthold og strid om flyplasser, og ba om at mulighetene for dette ble undersøkt. Begrunnelsen for dette var nok ønsket om i fremtiden å være bedre forberedt enn Hæren var i 1940 på dette området. Hansteen fulgte opp med et direktiv av 24 mai 1947, hvor han begrenset slik utdanning til infanteribataljonene, eventuelt også ingeniørkompaniet. I angrep på flyplasser (gjenerobring) burde også oppklaringseskadronen delta. Mulighetene for å gjennomføre slik trening viste seg imidlertid å være dårlige. Brigaden rapporterte således i mai 1947 at det ikke fantes egnede flyplasser innen brigadens område. Flyplassen ved Goslar var ikke i bruk, og plassen ved Gottingen hadde ingen startbaner. HOK og TK måtte derfor justere

direktivene slik at det alternativt kunne legges opp kadreøvinger og teoretisk gjennomgang for denne type øvingsvirksomhet.

Hansteen bestemte ellers at det skulle øves spesielt på strid i skog. Bestemmelsene om dette i det gamle norske reglementet A 58, holdt i det vesentlige mål, mente han. Det skulle ikke bare legges vekt på innpåkarsj (sats, organisering av sikring, marsjform og veivalg), også selve striden skulle øves, herunder innvirkningen av miner og andre sperringer. Spesielt Infanteriet, dernest ingeniøravdelingene skulle trene på dette. Senere ble det også gjennomført egne skogkampkurser for befal i Harz, det første i Brig 481. Det er fristende å spekulere i om denne spesielle vektleggingen på strid i skog som den første TK-sjefen innførte, var et resultat av generalens tidligere opplevelser og erfaringer som militærattaché i Helsingfors under vinterkrigen 1939-1940.

I tillegg til stridsdrill og tjenesterutiner i *«moderne ordning av rekognosering og ordregivning»*, fastsatte Hansteens direktiv at det ved alle avdelinger skulle legges vekt på *«initiativ og hurtig handlekraft for å overvinne motstand, holde fremgang ved like, gjenopprette motgang, få materielle hjelpemidler til å funksjonere, finne nye utveier»*.

Artilleriregiment/Brig 471 i felt. Til venstre sjefen, oberstløytnant A Hornslien.
Foto: Ø R Myhre

Parallelt med brigadens egen opplæring, ble det også gjennomført en betydelig kursvirksomhet hos britene, både for enkeltpersoner og for enkelte mindre avdelinger i sin

helhet. Det siste skjedde med panserverntroppene og stormpionertroppene i infanteribataljonene, samt troppene i oppklaringseskadronen og ingeniørkompaniet. Også feltartilleriavdelingene ble samtrønt ved det britiske artillerisenteret i Munster Lager.

Opplæringen ga stort utbytte. Ifølge stabssjefen i brigaden var avdelingene nesten ikke til å kjenne igjen ved tilbakekomsten fra disse kursene.

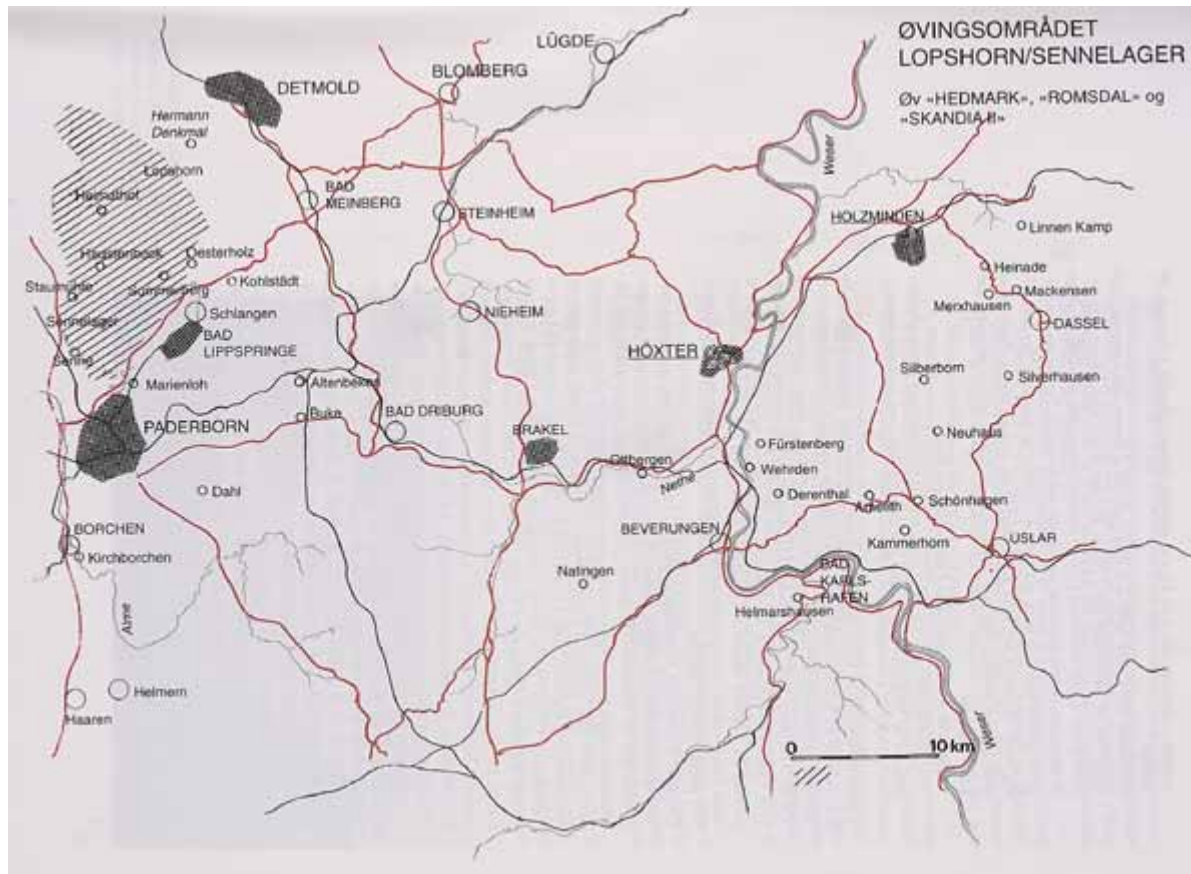
Leiravisen i Holzminden, «*Hegraposten*» nr 10 for 23 august 1947, beskrev nærmere i detalj hvordan man kunne føle seg etter et slikt attasjement:

«AR/471, DET RASKESTE ART REG I EUROPA! mener britisk sersjantmajor. I ALLE FALL DET EFFEKTIVESTE NORGE HAR HATT NOEN GANG sier adjut.

Det har ikke vært fritt for at gutta har satt nesa i været etter at de kom tilbake fra School of Artillery. «Vi er det raskeste artilleriregimentet i Europa, for det bar en engelskmann sagt, og det må du skrive i leiravisa!», gnåles det til stadighet. Og det gjør vi så gjerne hvis vi bare kan få uttalelsen bekreftet fra ansvarlig hold.

Vi forelegger derfor uttalelsen for regimentsadjutanten, kaptein T B Karlsen. Det var visstnok en britisk sersjantmajor som uttalte noe slikt om regimentet på School of Artillery, sier adjutanten, men det er jo en i aller høyeste grad subjektiv vurdering, og vi må passe oss for å bygge for meget på slike enkelte uttalelser.

Noe er imidlertid helt sikkert, og det er at regimentet vårt er det mest effektive artilleri regiment som Norge noensinne har hatt. Det har aldri vært satt opp en motorisert artilleriavdeling med en slik organisasjon tidligere. I Skottland hadde vi riktignok motorisert artilleri, men det var bare en bataljon. (Det første avdelingsforsøket med motorisert artilleri som skulle ha startet i Norge på Høytorp fort i april 1940, endte - som følge av kaoset ved tyskernes angrep - med at det nye 12 cm skytset havnet ubrukt i Sverige. Ff merkn.)

Kartskisse over Sennelager. Tegn: Th Bergersen

Regimentet har i dette halve året hatt sjanse til å komme opp i internasjonal klasse som det aldri hadde fått i Norge, Her har vi fått lære å bruke fullt moderne utstyr og fått anledning til å bli kritisert av engelske artillerispesialister for den måten vi løste oppgavene som de stilte oppfor oss på. Det var noe som særlig vi offiserer satte pris på og dro nytte av. Både vi og personellet har lært veldig meget. Hadde vi fått holde på et halvt år til, tror jeg nok vi skulle kunne være absolutt fornøyd. Det har nemlig kommet tilsyne enkelte svakheter som kunne rettes på.

- Kapteinen er altså fornøyd med denne tida her nede?

-Ja, det er jeg stort sett. Jeg må si at jeg var litt skeptisk da jeg tenkte på okkupasjonen av Tyskland, men alt har gått atskillig bedre enn jeg hadde ventet, »

Gjennomføringen av disse avdelingsattasjementene var mulig på grunn av stor velvilje fra britenes side, og var uten ekstra utgifter for nordmennene. Når det gjaldt attasjement/kurser for enkeltpersoner, viser en oversikt fra TK av 9 oktober 1947, at i henhold til inngått avtale kunne hver kontingent i gjennomsnitt sende 50 offiserer, 25 sersjanter og 100 korporaler og menige til britiske skoler i Tyskland. Varigheten var i gjennomsnitt 3 uker. Utgiftene til dette pr budsjettår (2 omganger) beløp seg til beskjedne 375 pund eller ca 7500 kr!

Den siste feltmessige trimming av Brig 47 is avdelinger før den avsluttende brigademanøver, foregikk i tiden 29 juni til 17 juli i Sennelager øvingsområde syd for Detmold. (Se skisse.) Allerede fra begynnelsen av det 19. århundre hadde Senne vært nyttet som militært øvingsområde og det var blitt utvidet flere ganger. I Hitlerperioden ble bl a 40 gårder kjøpt opp og Augustenborg og Esselheide ble inkludert i feltet. Under krigen lå i gjennomsnitt ca 13 000 mann under trening her, og i de siste 3 årene kom ca 30 000 russiske krigsfanger i tillegg. Etter at britene hadde overtatt ansvaret, ble øvingsfeltet i 1947 utvidet med Lopshorn-området. Dermed utgjorde Sennelager totalt ca 200 kvadratkilometer i omfang, og med i alt 37 forskjellige skytefelt og øvingsanlegg. På 28 av disse kunne det anvendes skarp ammunisjon (fra enkeltmannsskyting, til angrep og forsvar i bataljonsgrupper). Britene hadde gitt de fleste baner og anlegg navn etter kjente slagsteder fra annen verdenskrig. Tilsammen ca 1000 tyskere under britisk ledelse sto for betjeningen av øvingsfeltet, slik at de øvende avdelinger slapp å avgi mannskaper for å klargjøre og bemanne anleggene. Et stort antall eldre og nye bygninger og kaserneanlegg ble holdt i rimelig god stand. Et av de mest brukte feltene for de norske avdelingene var det nyeste og minst utbygde - Lopshorn, hvorfra mangan Tysklands-veteran kanskje best minnes regnet og gjørmen. Her lå hele Brig 471 i teltleir og drev øvinger med skarp ammunisjon i 3 uker. I alt hadde avdelingene til disposisjon 11 forskjellige øvingsbaner/felter med målarrangementer og sikkerhetsanlegg.

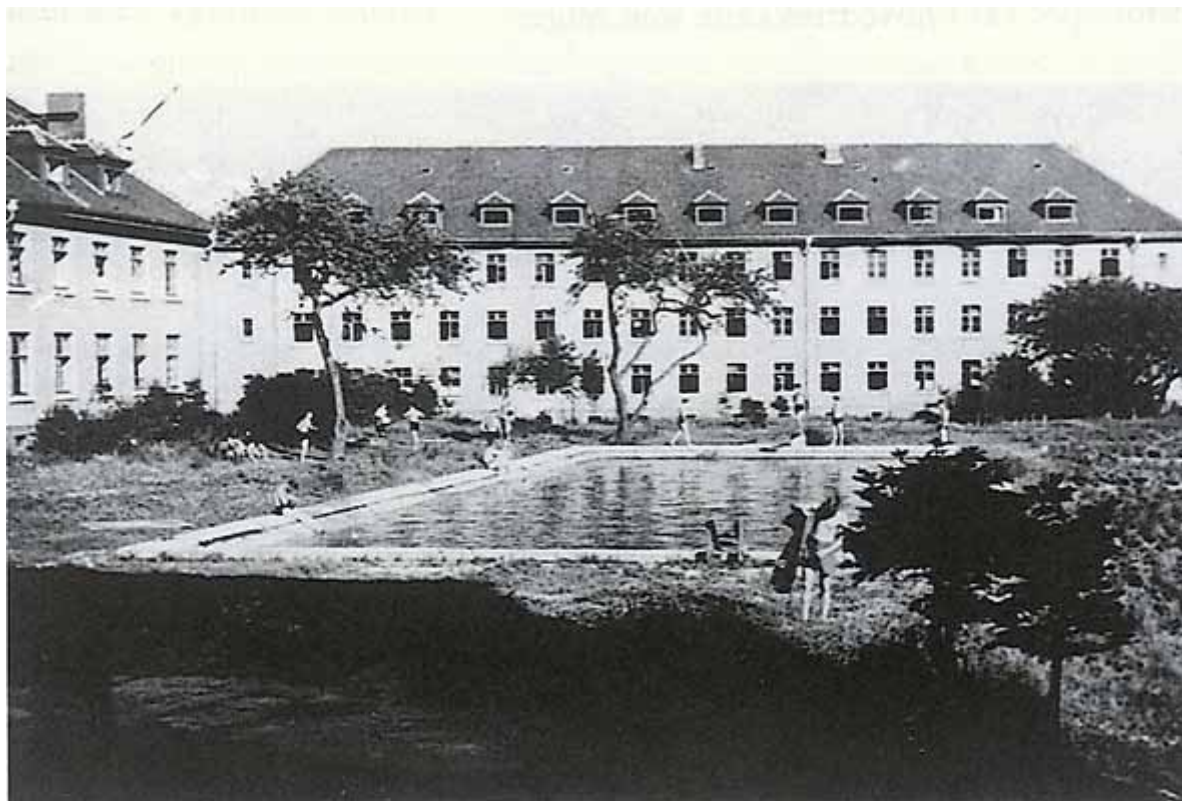
Forflytningen til Lopshorn fra de enkelte garnisoner ble nyttet til den første opptreden i samlet brigadeforband («øvelse TIUR»). Det ble øvd i 2 bataljonsgrupper (Bn 1 og 3) mens Bn 2 var motstander. Av beredskapsmessige hensyn førte avdelingene med seg skarp avdelingsammunisjon på kjøretøyene, noe som også var tilfelle under den avsluttende feltmanøver. Forflytningen gikk godt, selv om en rekke feil naturlig nok ble avdekket. Tor Georg Monsen forteller:

«Var vinteren kald, ble sommeren 1947 varm, - meget varm. Fredag 27 juni begynte «TIUR» som var en øving i brigadeforband underveis til skarpskytingsfeltene ved Sennelager. Hovedstyrken av Bn 2/Brig 471 opptrådte sammen med en ingeniørtropp som øvingsmotstander underveis til Lopshorn leir, hvor brigaden oppholdt seg fra 29juni til 18juli.

Under fremrykningen passerte brigadens forskjellige avdelinger forbi garnisonen i Hoxter. Stridstrenggruppe 2 (kjøkkentrenet) og stridstrenggruppe 3 (pakkentrenet) skulle denne gangen forsøksvis samles under brigaden. Det tok derfor tid før disse trengruppene kunne slutte seg til i køen av brigadensformasjon. For personellet tilhørende kjøkken- og pakkentrenet fra Bn 2 ble ventetiden brukt til å kjøle seg ned i garnisonens svømmebasseng, mens den ene avdelingen etter den andre passerte utenfor gjerdet. Derfra ble de vitne til at ganske mange måtte kjøres tilbake til bataljonens sykestue på grunn av overoppheting (heteslag) som følge av undervarme i Brenguncarriere, stålhjelm og sol fra skyfri himmel. »

Det hadde altså gått nesten 10 måneder siden mannskapene hadde møtt i september 1946, til Brig 471 i slutten av juni 1947, samlet kunne rykke ut i felt under brigadesjefens

ledelse. Dette lå langt fra den optimistiske forhåpning man hadde hatt fra starten av, om sågar å øve brigaden samlet før avreisen til Tyskland!

Svømmebassenget ved «Bergenhuss» kaserne i Höxter. Bassenget var også reservoar for brannslukking. Foto: T G Monsen

Treningen på Lopshorn som ble ledet av spesielt uttatte offiserer fra brigadens underavdelinger, begynte på lagsnivå og fortsatte med angrep og forsvar på tropps- og kompaninivå, tidvis støttet av bombekastere og artilleri med skarp ammunisjon, rydding av hus og panserbekjempning, samt stormovergang av vassdrag med sterk ildstøtte. Samvirke med britiske stridsvogner og fly ble også øvd. Skarpskytingen kulminerte med at hver bataljon gjennomførte en 9 timers angrepsøving, støttet av egne tunge våpen og et samlet brigadeartilleri. Dette var hard og realistisk trening som sammen med den etterfølgende feltmanøver, bygde brigaden opp som en feltdyktig enhet.

«HEDMARK» 18-25 juli 1947

Den avsluttende brigademanoever for Brig 471 var lagt opp av generalmajor Hansteen i samsvar med hans instruks som TK-sjef. Øvingen som varte i 7 døgn fra 18 til 25 juli 1947, fikk benevnelsen «HEDMARK», og ble gjennomført i området Lopshorn - Fredelsloh - Lauenberg. Fra Norge kom det mange besøkende for å overvære manøveren, herunder forsvarsministeren, Jens Chr Hauge, Stortingets militærkomité og sjefen for Forsvarstaben, generalløytnant Ole Berg. Fra britisk side kom både sjefen for BAOR, generalløytnant Sir

Richard McCreery, og sjefen for 5. divisjon, generalmajor J B Churcher.
Noen stridsdommere kom fra Norge, men brigaden måtte også avgi i alt 38 offiserer (mange var avdelingssjefer eller nestkommanderende) til dette formål. Disse ble skiftet halvveis under øvingen, slik at både sjefer og NK-er fikk høve til å føre sine avdelinger.

Som motstander hadde brigaden britiske styrker bestående av en forsterket infanteribataljon og en oppklaringseskadron. Senere kom også stridsvognavdelinger med på britisk side. Brig 471 var forutsatt å være innsatsreserven til et armékorps som kjempet vest for elven Weser, og hadde som oppdrag innen tildelt teig å rykke frem fra Lopshorn via Bad Driburg for å fordrive fienden vest for Weser, deretter å gå over elven og sette seg fast i trakten nord-vest Northeim før 23 juli 1947. Dette var et omfattende og krevende øvingsopplegg som satte avdelingene på en hard prøve. Hendelsesforløpet var i hovedtrekkene som følger:

«Krigstilstand» inntrådte 18 juli kl 1400, og oppklaringseskadronen startet fremrykningen kl 1500. Marsjrekkefølgen var ellers: En bilbåren fremtrygd bestående av Bn 2, brigadens rekognoserings («R») -gruppe og hovedstyrken. Bn 3 og Bn 1 skulle kippkjøres frem i nevnte rekkefølge. Fremrykningsaksen fra Lopshorn gikk østover over Schlangen - Bad Lippspringe - Marienloh - Neuenbeken - Altenbeken - veidelet ved Buke, og derfra langs hovedvei 64 Bad Driburg - Brakel - Ottbergen til Wehrden ved Weser (mellom Beverungen og Höxter). Alle broer over elven unntatt veibroen ved Höxter var «sprengt».

Fra «HEDMARK» juli 1947. Britiske Comet-stridsvogner oppmarsjerer mot Brig 471.
Foto: J H Tveten

Allerede kl 0200 natten til lørdag 19 juli klarte Bn 2 overraskende å komme over elven på flåter og i båter. Bataljonen holdt brohodet mens ingeniørkompaniet på kort tid etablerte en pontongbro ved Wehrden. Etter mørkets frembrudd 19 juli gikk så brigadens hovedstyrke over broen. Ved daggry søndag 20 juli fortsatte fremrykningen østover gjennom skogsområdene med foreløpig mål å sikre seg området Schonhagen Kammerhorn. Fra kl 1700 søndag til kl 0700 mandag morgen var det stridspause med gjennomgåelse av fase I av manøveren med befalet. Mandag 21 juli kl 0900 fortsatte brigaden angrepet østover på 2 akser for å erobre Neuhaus, og nå skogkanten vest Sievershausen som utgangspunkt for senere operasjoner østover mot de åpne områdene mellom Northeim og Einbeck.

Motstanderen trakk seg nå tilbake mot nord-øst, og den siste forsvarsstillingen før slettene ved Einbeck var den skogkledde Ahlsburg-høyden. Denne måtte tas før videre fremrykning kunne iverksettes. Brigadens angrep ble satt inn torsdag 24 juli kl 0400 med Bn 1 til venstre for å etablere et brohode i området Ahlsburg, Bn 2 til høyre for å etablere et brohode sør-vest Rotenkirchen, mens Bn 3 sikret venstre flanke og oppklaringseskadronen sikret høyre flanke omkring Fredelsloh. Nå ble imidlertid brigaden tvunget til å gå over i forsvar som varte til øvingen ble avblåst fredag 25 juli kl 1100. I denne siste fasen disponerte brigaden en britisk flyskvadron med Typhoon jagerfly.

Fra brigademanoøveren «HEDMARK». Kpko i Kp B/Bn 2/Brig 471. Foto: T G Monsen

Kl 1400 avslutningsdagen ble det gjennomført forbimarsj med bi a militærkomitéens medlemmer som tilskuere. Ifølge brigadens stabssjef hadde de ikke ventet så store kolonner og så mange kjøretøyer. Det siste var det nok også mange andre som var

forbauset over. For her var det første gangen en moderne, norsk brigadeenhet - riktignok redusert - ble presentert for norske øyne. Oberst Halvor Ketilsson, som den gangen tjenestegjorde som ung befalingsmann i TK, forteller:

«Selv om jeg under befalsutdannelsen hadde deltatt i ganske omfattende øvelser med bl a radiovogner, som representerte forbindelser innen brigader og divisjoner, var det først i forbindelse med øvelse «HEDMARK» at jeg fikk en konkret forestilling om slike avdelingers størrelse og plassbehov i terrenget. Det totale antall kjøretøyer var overraskende. Jeg begynte på Krigsskolen høsten 1947, og jeg observerte da at et flertall av både lærere og kadetter hadde svært ufullstendige oppfatninger om disse forhold.»

Statsråd Hauge ga etter forbimarsjen stor ros til brigaden, og uttalte ifølge Rolstad bl a at personellet kunne reise hjem som de beste soldater Norge noen gang hadde utdannet i fred. Han ville ha «unt brigaden å få defilere i Norge med nordmenn langs ruten. Det ville ha vanket ros og blomster til dere alle». Det var naturligvis en tilfredsstillelse for statsråden som hadde vært en drivende kraft for Norges deltakelse i okkupasjonen av Tyskland, at den første norske kontingenten - tross alle vanskelighetene - hadde gjort en så fin innsats og klart seg så godt som okkupasjant i det beseirede og ruinerte Tyskland.

Men selv om dette var riktig, var det faglig, militært sett fremdeles mange mangler og svakheter i de norske avdelingene. I sin avsluttende rapport om «HEDMARK», uttalte således generalmajor Hansteen at brigaden var kommet langt i sin utdanning, og kunne opptre samlet som enhet. Arbeidet i brigadestaben var bra, og samarbeidet innen brigaden gikk rutinemessig. Men ennå manglet befal og soldater trening for å fylle kravene til en førsteklasses feltavdeling.

Fra «HEDMARK» i juli 1947. TK-sjefen, generalmajor W Hansteen på trappen til sin «kommandovogn». Til høyre stabssjefen, oberstløytnant C Matheson. Med ryggen til den britiske major, Comerford Green. Foto: J H Tveten

Noen av feilene var at avdelingssjefene reagerte for sent bl a som følge av manglende meldingstjeneste. Det ble brukt uheldige formasjoner i skog («*carriere*» i teten, manglende sikring i flanken, tunge våpen for langt fremme og for smale formasjoner). Det var svikt i orienteringene til mannskapene, og den feltmessige opptreden var til dels mindre bra (raskere ut av kjøretøyene og disse bort fra fremste linje). «*Det syntes som det var et stridsteknisk forfall ved de mindre avdelingene, selv om det også var utmerkede ting å se*», uttalte han.

Ved denne første brigademanoøveren i Tyskland opplevde man ellers som så ofte senere, problemene med å holde kontrollen med det store antallet kjøretøyer. Opphopning og trafikkaos ble av brigadeføringen tolket som et tegn på at avdelingene var i oppløsning og ikke i sjefens hånd. Etter denne tolkning skulle det i tidens løp både i Tyskland og her hjemme, bli mange avdelinger som kom ut av kontroll! Alt i alt velkjente momenter for dem som har fulgt Hærens øvingsvirksomhet etter annen verdenskrig.

Ellers mente brigaden selv at generelt sett kom ordrene fra ledelsen sent frem. Unntatt for startfasen, nyttet brigaden derfor selv bare muntlige ordrer som etterpå ble bekreftet skriftlig. Dette var en fordel fordi det var krigsmessig mer realistisk, mente brigaden. Et annet forhold som ble påtalt, var at ordrer ble diskutert i soldatenes nærvær. I en rapport fra brigadesjefen til Hansteen, ble det fortalt at til tross for innskjerping på forhånd, hadde sjefen for S-laget, kaptein Jacobsen, registrert spredte tilfeller av upassende, heftige munnhuggerier mellom befal i soldatenes påhør. Brigadesjefen ville komme tilbake til dette når konkrete tilfeller var klarlagt. Samtidig innskjerpet han at ordrer var til for å følges, ikke diskuteres. Diskusjonene foregikk før avgjørelsen var tatt, ble det presisert.

Siden ordregivning og oppfølging av gitte ordrer også var tema i senere brigader, kan det være fristende å stille spørsmål om innstillingen til ordrer generelt er noe spesiell for nordmenn og deres mentalitet, eller om dette bare var noe som preget den første etterkrigsperioden, og det uhomogene befalskorpset med de spenninger som eksisterte mellom de ulike befalskategorier. Som et apropos refereres derfor hva en britisk offiser, Geoffrey Picot, som deltok som geværtroppssjef og bombekastertroppssjef i The 1st Hampshire Regiment under invasjonen i Normandie og frem til seiren i mai 1945, sier om ordregivning i sin bok «*Accidental Warrior. In the frontline from Normandy till Victory*». På spørsmål etter krigen om han noen gang fikk ordrer som han kunne ha protestert mot, og om hans soldater noen gang bestred hans ordrer, svarte han:

«Within a battalion, orders groups were for the giving out of orders, not for the holding of discussions. At an orders group you could ask questions, but that would be for elaboration or to cover an aspect not mentioned. I never heard a question asked which suggested that the commander was wrong.»

I sine kommentarer til brigadens ekserserrapport, uttalte general Hansteen at det var nødvendig med mer enn en brigadeøving. «*HEDMARK*» hadde bare fjernet «*stivheten i den taktiske utnyttelse*» av styrken. Spesielt var operasjoner i skog et svakt punkt. 1 de

etterfølgende brigader var det derfor hele tiden en målsetting å gjennomføre 2 brigademanoøvrer, men bortsett fra at enkelte brigader la opp sine egne, mindre øvinger for å trimme apparatet før den avsluttende «eksamenstesten», tillot aldri tiden og ressursene - med ett unntak - at det ble gjennomført mer enn en ordinær manøver. Unntaket var Brig 511 som i september 1951 i sin helhet fikk delta i en stor britisk høstmanøver («*COUNTER THRUST*») i tillegg til sin egen manøver.

Divisjonssjefen, generalmajor Churcher, syntes stort sett fornøyd med det han hadde sett av Brig 471. Han trakk i hvertfall - ifølge Rolstad - tilbake sin tidligere uttalelse om at nordmennene hadde satt seg for høye utdanningsmål. På en avskjedsmiddag som brigaden holdt for ham 8 august 1947, uttalte han således at brigaden hadde klart å øve seg opp til et nivå som var 5. divisjons tradisjoner verdig. Som synlig bevis ønsket han at hver mann måtte ta med seg hjem divisjonens Y-merke og henge det på veggen til minne. Fremdeles er det kanskje brigadeveteraner som følger oppfordringen?

Moral og disiplin

Som nevnt var Hansteen mye opptatt av soldatenes holdning og personlige opptreden fordi dette betydde så mye for avdelingenes anseelse hos briter og tyskere. Dette gjaldt ikke minst overholdelse av hilseplikten også på kommandovimpel på kjøretøy. Han rapporterte f eks personlig med navns nevning, 3 soldater fra Bn 2 som ikke hadde hilst på hans kommandovimpel, og ba bataljonen refse dem. Hvis ikke ville han gjøre det selv. TK-sjefen mente ellers at personellet i Brig 471 i det store og hele hadde vist god moral selv om antallet refselsøkte frem mot kontingentskiftet. Alkoholmisbruket blant soldatene var lite innenfor brigadeområdet hvor det bare var tillatt å nyte øl, og hvor det kunne drives kontroll. Verre var det nok utenfor. Hjemsendelse for uverdigg opptreden virket bra preventivt, uttalte han.

Et forhold som ble påtalt i denne første brigaden, var krypskytteri hvor norsk personell hadde brukt automatvåpen og skutt både hjort og rådyr med ufødte kalver, noe som selvfølgelig var forbudt også etter norsk lov. Tyskerne selv fikk ikke gå på jakt og fiske på denne tiden, ansvaret var tillagt okkupasjonsmaktene. Nordmennene ble omtalt for usportslig opptreden, og brakte dermed vannry over den norske uniform. Forholdet måtte øyeblikkelig opphøre, ellers ville enhver form for jakt bli stoppet.

Til tross for enkelte slike negative episoder, synes mannskapene i Brig 471 jevnt over å ha hatt en god holdning og vist en verdig opptreden. Som eksempel på dette, kan det være hyggelig å gjengi inntrykket som den britiske kaptein de Symons i hovedkvarteret for Hamburg District, hadde av de norske soldatene. Kapteinen, som hadde vært elev på et vinterkurs ved Skyte- og vinterskolen for Infanteriet på Terningmoen, sendte under et kursopphold i Gottingen i august 1947 et brev til skolen hvor han fortalte hvor imponert han var over de norske soldater og deres opptreden overfor den tyske befolkning. Dette sto i stor kontrast til gjennomsnittet av de britiske soldaters oppførsel, og var «good

credit» ikke bare til den norske hær, men til hele landet, skrev han. Den avdeling som på denne tid var stasjonert i Göttingen, var brigadeverkstedet.

Forvaltning/administrasjon

De krafttak som Brig 471 tok på den forvaltningsmessige sektor før «*HEDMARK*», kom antakelig i seneste laget. Dette kom klarest frem ved kontingentskiftet mellom Brig 471 og Brig 472. Resultatet var så nedslående at generalmajor Churcher kalte sammen til møte 15 oktober 1947, og beordret opptelling og kontroll av utstyr, kvartermateriell og bygninger. Både Hansteen og sjefen for den nye brigaden - Brig 472 - oberst Harald Jyhne, deltok på møtet. I en 17 siders rapport av 6 desember 1947 til HOK, ga general Hansteen en detaljert redegjørelse om saken. Tapene var forbausende både ved sin art og mengde. 250 kjøretøyer var dessuten ikke funksjonsdyktige på grunn av dårlig vedlikehold. Det siste fant TK overraskende fordi det som tidligere nevnt, både før og etter «*HEDMARK*» var lagt meget stor vekt på vedlikeholdstjenesten. Artilleriregimentet hadde imidlertid hatt skarpskyting etter øvingen, noe som hadde gitt liten tid til avsluttende vedlikehold. (Ifølge Brig 472s ekserserrapport var hele 60% av kjøretøyene i denne avdelingen ikke kjørbare ved overtakelsen i august. Tallet var imidlertid allerede i september redusert til 20%.) Det viste seg at Brig 471 også hadde tatt med seg hjem til Norge vedlikeholdsbeholdningen (slitningsreserven) for bekledning, som brigaden mente tilfalt Norge når den ikke var brukt opp i Tyskland. Britene var uenige.

Brigverks kaserne i Göttingen Brig 471. Foto: K Billdal

Oberstløytnant Helland, som var satt til å klarlegge materielltapene, kunne senere meddele at britenes erstatningskrav pr 15 oktober 1947, totalt utgjorde 12 133 pund (ca 243 000 kr). Beløpet var fordelt med 5678 pund for avdelingsutstyr, 2920 for kvartermateriell, 352 for skade på hus og 3183 pund for slitningsreserven. Dette var relativt store summer etter datidens pengeverdi. Brig 472 mente imidlertid at opptellingen ikke hadde vært nøyaktig nok selv med britisk hjelp, og at det meste av utstyret egentlig var tilstede. Inventaret i garnisonene var riktignok rotet, men det var fordi man hadde skiftet forlegninger. Når det gjaldt skadene i disse, var kommentarene at alt hadde da heller ikke vært i orden da Brig 471 overtok.

Ifølge britene var den norske stat ansvarlig for alle tap og skader utover normalt vedlikehold, så dette måtte erstattes. Den britiske sjef viste ellers til artikkel 7 i hovedoverenskomsten og påpekte at den norske regjering hadde forpliktet seg til, som forutsetning for et skifte 2 ganger i året, å sikre kontinuiteten og at tilstrekkelig personell skulle overføres fra kontingent til kontingent. Neste gang ville det ikke kunne gis så meget hjelp fra britene fordi 5. divisjon skulle avvikles. Det ble foreslått at en norsk kadre skulle avløses utenom brigadeskiftene, anslagsvis 23 offiserer og 70 øvrige. Dessuten ble det reist spørsmål om utarbeidelse av en håndbok i administrasjon på norsk og engelsk. Generalmajor Hansteen mente britenes hensikt med å ta saken så alvorlig, var å få nordmennene til å etablere en fastere ordning i fremtiden, noe han var enig i. «*Ellers vil det bli dyrt for oss.*»

Tysklandskommandoen kunne med den oppsetning og instruks den hadde fått, hverken delta aktivt i brigadenes avløsning eller ha noe med overtakelsen av materiellet mellom brigadene å gjøre. Dette måtte brigadene selv ordne. Avløsning og overlapping var viktig, og påtroppende brigadestab burde ikke være bundet til avløsningstransportene, men konsentrere seg om overlappingen. Slik hadde det ikke vært denne gangen. Tvert imot hindret gjøremål i transittleiren i Norge Brig 472s stab fra å følge første avløsningstransport («*NILS I*»). Heller ikke i «*NILS II*» hadde det vært med nødvendige representanter for overtakelsen. Ellers påpekte Hansteen nok engang at brigadestaben bare hadde en oppsetning beregnet for krig, mens man i Tyskland også hadde andre oppgaver i forbindelse med den britiske fredsadministrasjonen, som man «*ikke var fortrolig med*». Selv om de fleste av offiserene i den første brigadestaben hadde tjenestegjort i Storbritannia under krigen, en fordel som neppe ville være til stede senere, tok det lang tid å sette seg inn i systemet. Dertil kom språkproblemene generelt sett, og okkupasjonsoppgavene. Staben burde derfor utvides med spesialoffiserer og translatører. Det burde dessuten være en våpenteknisk offiser ved BAOR, og liaison til den britiske «*distriksingeniør*». (Bygg og anlegg.) De to siste forholdene fikk en relativt rask løsning. I mai 1948 kunne HOK således meddele at FD hadde godkjent en utvidelse av TK-staben med følgende:

- a. En liaisongruppe på inspeksjonssiden («*Army Equipment*») ved BAOR på 1 offiser, 1 kontorassistent (K/M) og 1 sjåfør.
- b. En liaisongruppe ved den britiske dk-ingeniør på i ingeniørøffiser, 1 tegner og 1 sjåfør.

Ved kontingentskiftet i august 1947 ble tilsammen 37 personer overført fra Brig 471 til Brig 472. 6 av disse var kvinner. Dette var begynnelsen til en stamme av personell som gikk igjen fra brigade til brigade, og som etter hvert bidro til at kontinuiteten og overlappingen ble bedre. Basert på erfaringene foreslo Brig 471 at brigadestaben skulle være en permanent institusjon som skiftet ut sine offiserer kontinuerlig med 2-3 pr måned gjennom hele året. Avløsningen av administrasjonspersonellet burde dessuten ikke skje samtidig med avløsningen av avdelingene. (Brig 472 støttet dette syn.) Brigaden foreslo likeledes at TK-og brigadestaben skulle slås sammen til en kommando under ledelse av en generalmajor slik danskene hadde organisert seg, og med en nestkommanderende som øvingsleder. Britene hadde gitt uttrykk for at den danske ordningen var bedre enn den norske. Brig 471 ønsket også mer trening før ankomsten til Tyskland. Generalmajor Hansteen var skjønt enig i det siste, men hvordan skulle man få det til med 2 måneders kortere tjenestetid? Han kunne ikke gi noen anvisninger om hvordan dette skulle gå til. Ellers mente han at det ikke ville være noen fordel for Hæren å ha en fast brigadestab i Tyskland. Den burde byttes for å få øvd flest mulig offiserer i stabsarbeid. Hansteen trodde også at det var lite å spare ved å kutte TK ut som selvstendig ledd. Tvert imot var TK en hensiktsmessig organisasjon. Men det var nødvendig med en nestkommanderende i brigaden. (Ble først innført i Brig 502.)

De endringer som var foreslått i forbindelse med avløsningene, ville etter Hansteens oppfatning føre til at disse gikk bedre i fremtiden. (BAOR ga senere uttrykk for tilfredshet med TKs forslag.) En oversikt over noen av brigadenes materielltap, viser da også at tapene gikk drastisk ned:

-Brig 471	£18000
-Brig 472	£ 4000
-Brig 481	£ 3 500
-Brig 482	£ 3 500
-Brig 491	£ 3000
-Brig 492	£ 3 750
Tilsammen	£ 35 750

Av totalbeløpet hadde imidlertid nordmennene betalt bare ca £ 1152 i erstatning. Resten hadde britene selv dekket!

Under hele tiden i Tyskland var det nok delte meninger om hvordan ledelsesapparatet for den norske kontingenten mest hensiktsmessig burde organiseres. Inntrykket er at mange helte i retning av Brig 471s syn. Klarest kom dette til uttrykk i 1950 da en reduksjon av Tysklandskontingenten var oppe til vurdering.

Hva brigadens interne organisasjon angikk, foreslo Brig 471 i sin ekserserrapport å innføre ett geværkompani til i hver av infanteribataljonene, ett batten til i artilleriregimentet, samt

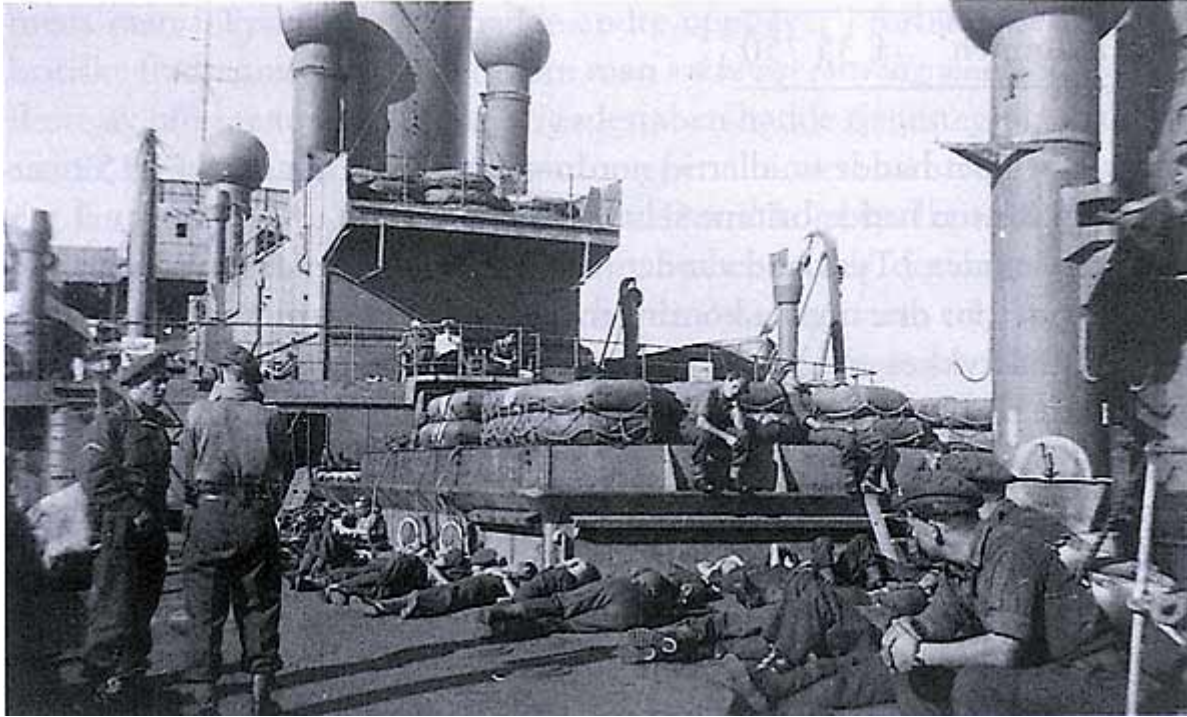
feltsykehus og panservernbatteri. Panserverntroppene i bataljonene kunne da sløyfes. Man stilte seg tvilende til om beltevogner (Brenngun-carriere) var hensiktsmessig i Norge.

Jeeps ble foretrukket. Som det vil fremgå senere, ble de fleste av disse forslagene - med unntak av innføringen av det fjerde geværkompani i infanteribataljonene - fulgt opp i noen av de senere brigader.

Avløsning og hjemkomst

Planleggingen av avløsningstransportene foregikk innledningsvis i HOK, men ble i juni overlatt til de to brigadestabene. Hjemtransportene for Brig 471 fikk kodenavnet «SIVERT», og gikk med «Svalbard» direkte til havner nær dimisjonsstedene. Den første transporten med Bn 2 gikk 3 august 1947 til Bergen, og den siste til Fredrikstad (artilleriregimentet) og Oslo med ankomst 26 august. Transportene nedover til Tyskland av Brig 472 som hadde kodenavnet «NILS», gikk som forrige gang ut fra Herøya.

Bn 2/Brig 471 ankom Bergen 5 august. Bn 2/Brig 472, som også hadde hatt sin rekruttskoleperiode på Ulven, skulle utskipes fra Bergen til Vallermyrene dagen etter. Begge bataljonene ble beordret til å paradere for sjefen for Distriktkommando Vestlandet, generalmajor Ragnvald Roscher Nielsen. I det fine været stilte veteranene fra Tyskland i sitt sommerantrekk uten jakke, mens den nye bataljonen var i full uniform gjenknappet i halsen. Roscher Nielsen hadde først protestert mot sommerantrekket som var nytt og ukjent som paradeantrekk her hjemme, men hadde - ifølge Rolstad - motvillig gitt seg da bataljonssjefen, oberstløytnant Reidar Løvlie, i alle tilfeller ville latt bataljonen paradere forbi seg selv på Torvalmenningen i dette antrekket. Bergenserne var imidlertid begeistret for det nye antrekket. Det samme kom til uttrykk i Aftenpostens kommentarer da neste pulje bestående av Bn 1 og ingeniørkompaniet 14 august hadde paradeopstilling i det samme sommerantrekket for kronprins Olav på festningsplassen i Oslo, og etterpå - for en stor folkemengde - defilerte opp Karl Johan og avga honnør for fungerende sjef for Hæren, generalmajor Johan Beichmann, foran Universitetet. Tilsvarende program ble gjennomført av de øvrige delene av Brig 471 som lastet ut i Oslo. Artilleriregimentet ble mønstret av generalmajor Beichmann i Fredrikstad 27 august. Hjemkomsten og avtakkingen av den første av brigadene fra Tyskland hadde nyhetens interesse, og ble således markert i verdige former. Det skulle imidlertid ikke gå så lang tid for interessen og holdningene endret seg, slik at paradene ble sjeldnere og nærmest opphørte helt.

Hjemover med «Svalbard» i august 1947. Foto: Ø R Myhre

Som en passende avslutning på denne beretningen om den første Tysklandsbrigaden, tillater vi oss å sitere fra «Tysklandsbrigade-Veteranen» nr 1/1990, medlemsblad for Tysklandsbrigadenes Veteranforening Agder. Johan Solås, kp A/Bn 2/Brig 471, oppsummerer sine inntrykk fra tjenesten slik:

«Høsten 1946 møtte jeg til tjeneste på Ulven ekserserplass utenfor Bergen. Den daglige tjenesten var meget hard. Streng disiplin og hardkjør fra tidlig om morgenen til sent på kveld. Hovedtyngden av offiserene var «krigsbefal» med tjeneste i England, Sverige og Milorg hjemme. «Krigens krav» gikk som en rød tråd gjennom all tjeneste. Den «yngre garde» av befalet (sersjantene) var gode læremestre på godt og på vondt. Etter «siling», «1000 talls» sprøyter ved Vallermyrene leir ved Porsgrunn ble vi «håndplukkede» stuet sammen på troppetransportskipet «SVALBARD». Overfarten til Tyskland fimbulvinteren 1947 vil aldri glemmes.

Synet av et utbombet Tyskland med miner og elendighet har for alltid festet seg til netthinnen som forsmak på verdens undergang. Etableringsfasen med streng vinter med massevis av sne, også i Tyskland, ble for mange av oss en prøvelse som etter hvert gled over i rutiner med vakt, øvelser og atter øvelser. Brudd på strenge fraterniseringsforbud brøt rutinene og skaffet oss spenning. «Slaget» mot den polske flyktningeleiren med konfiskering av våpen og tyvegods gav oss selvtillit og forståelse for at vi hadde lært en masse som virket når det skulle. Brigadetiden var en opplevelsesrik tid jeg aldri ville ha unnvært selv om jeg ved dimisjon etter ett års tjeneste var blitt 11 kg lettere enn ved fremmøtet på Ulven. Og den kondisen!!»

Som en liten kuriositet kan nevnes at til tross for de mange klager på kostholdet i den første tiden i Tyskland, hadde vekten til soldatene i Bn 2/Brig 471 i gjennomsnitt likevel økt med 0,65 kg. Sersjantene hadde derimot i gjennomsnitt gått ned 0,61 kg i vekt, og offiserene 1,16 kg. Det vil nok kunne legges flere teorier til grunn som forklaring på dette forholdet.

Tilbake

Utdrag fra boken:

De Norske styrker i Tyskland 1947-1953

«Fra okkupasjon til forsvar av tysk jord» av Olav Beidlid og Olav Bjørkevik

[Tysklandsbrigaden](https://www.tysklandsbrigaden.no)

https://www.tysklandsbrigaden.no/Publikasjoner/Brigadebok/Meny_Brigadebok.html?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMATAAR23IOnu3Prnd08TpdGQ13cYJRDbdeDFQoTVLufYck7oTRI1qmhObahh3vg_aem_V-rqP8C7uC2DHMLoy3IF5g

